

TRT'DE SEÇİM PROPAGANDASI KONUŞMALARI ÜZERİNDE ÖNDENETİM

Lûtfi DURAN

Geçen sonbaharda ülkemizde yapılan Cumhuriyet Senatosu üçte bir ve milletvekilleri ara seçimleri öncesinde Yüksek Seçim Kurulu (YSK)'nun, kimi belediye başkanları seçimlerinin Bakanlar Kurulu'nca geciktirilmesi üzerine, aldığı kararları eleştiren bir yazı yayınlamıştım¹. Bu yazının gazetede çıktığı gün, yani 20 Eylül 1979 tarihinde YSK, durup dururken, siyasî partilerin radyo ve televizyonda serbestçe yapmak hakkına sahip oldukları seçim propagandası konuşmaları üzerinde kendi öndenetimini (sansür) kuran bir karar almıştır². YSK, bu kararı ile, bir ay önce almış olduğu "ilke kararı"³ nda te'yid ettiği yirmi yıllık içtihad ve uygulamalarından dönerek, seçim konusunda, "özgürlükçü demokratik parlamenter rejim" denilen Türkiye Cumhuriyeti düzenini donduran ve otoriter sisteme açık tutan bir "*hukuk w cubesi*" yaratmıştır. Şöyle ki, bu karara göre, "Anayasa ilkelerine uygun biçimde yapılmayan bir radyo ve televizyon konuşması, seçimin düzen ve dürüstlüğüne bozacak bir durumdur ve yüksek yargı mercii ve anayasal bir kuruluş olan Yüksek Seçim Kurulu'nun bunu önlemesi de görevi ve yetkisi dahilindedir. Yüksek Seçim Kurulu'nun bu konuda vereceği karar bir yargı kararıdır. Ve bu yönde yapılacak denetim de, yargı denetimi görevidir."

- 1) "Türkiye'de seçimleri kim yönetir?", "Milliyet" Gazetesi, 20 Eylül 1979, s. 2. Bu yazıyı, yukarıdaki incelemenin anlaşılmasını kolaylaştıracağı gerekçesiyle, bu yayına aktarıyorum Bak. s. 47.
- 2) 20/9/1979 gün ve 786 no.lu Karar, R.G., 2 Eylül 1979-16766, s. 30-34.
- 3) 18/8/1979 gün ve 629 no.lu Karar R.G., 1 Eylül 1979, 16741, s. 43-46.

Hukuk bilgisi kırıntılarından nasibi olanların bile, sadece aktardığım şu tümceleri okuyunca, yanlışlığını anlayacağı YSK'nun kararı, asıl yansıttığı zihniyet ve içerdiği sonuçlar bakımından tehlikeli ve yıkıcıdır. Bunları belirtmek için kararın irdeleme ve eleştirisini yapmadan önce, YSK'nun bu konuda düştüğü çelişki, tutarsızlık ve kendisini yadsımlarını kısaca işaret etmekte yarar vardır.

I. YSK'NUN ÇELİŞKİ, TUTARSIZLIK VE YADSIMALARI

Bu noktaları ortaya koyabilmek için, inceleme konumuz 20 Eylül 1979 tarihli ve 786 numaralı kararın alınmasından önce ve sonra YSK'nun soruna ilişkin olarak açıkladığı görüş ve düşünceleri hatırlatmak gerekir.

Gerçekten YSK, "Radyo ve Televizyonda yapılacak propagan-da yayınlarının, Anayasa ilkelerine uygun biçimde yapılması gerektiğine ve Anayasa ilkelerine uygun biçimde olmayan konuşmaların yayınlanamayacağına ve bu (786 no. lu) kararı(na) aykırı evvelki ilke kararları(nın) ortadan kaldırılmasına karar" vermiş ve işbu kararına Türkiye İşçi Partisi'nin itiraz etmesi üzerine, 28 Eylül 1979 günü aldığı 831/182 numaralı kararında⁴, itiraz nedenlerini geçersiz veya yersiz sayarak, bu konudaki işlemi korumuş ve sürdürmüştür.

786 numaralı kararın başlangıcında işaret edildiği üzere, bu soruna ilişkin önceki "*ilke kararları*", 5 Aralık 1977 günlü, 2895 sayılı⁵ ve 18 Ağustos 1979 günlü, 629 sayılı kararlar olup, bunlardan ilki Resmî Gazete'de yayınlanmamış, ikincisinin yeri (3) numaralı dip notunda gösterilmiştir.

YSK, 1977/2895 numaralı kararında, "Seçim hukuku dışında kalan, Türk Ceza Kanunu gibi, Ceza Hukuku alanına giren konularda suç unsuru bulunup bulunmadığına dair inceleme yapmaya, suç unsurlarını saptamaya Yüksek Seçim Kurulu yetkili ve görevli

4) Bu karar, Resmî Gazete'de yayınlanmamış olduğundan, YSK Başkanlığından elde edilerek, yazımızın sonuna konulmuştur (Ek 1).

5) Resmî Gazetede yayınlanmamış olan bu karar da, YSK Başkanlığından te'min olunarak, yazımızın sonuna aktarılmıştır (Ek 2).

değildir” derken, gerçek bir ilkeyi açıklamış ve önündeki soruna uygulayarak, doğru bir sonuca varmıştır.

Aynı yüksek kurul, TRT Kurumu Genel Müdürlüğünün, 14 Ekim 1979 günü icra edilecek seçimler münasebetiyle siyasî partilerin radyo ve televizyonda yapacakları propaganda konuşmaları ile ilgili bir çok nokta arasında konumuza ilişkin olarak yönelttiği soruyu, 1979/629 numaralı kararında, şöylece karşılamıştır: “298 sayılı kanunun 2234 sayılı kanunla değişik 52. maddesinin altıncı fıkrasında yer alan propaganda yayınlarının, tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde ve Anayasa ilkelerine uygun biçimde yayınlanmasının, Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanacağına ilişkin hüküm, TRT Genel Müdürlüğünün bu kez başvurma yazısında sözü edilen Kurulumuzun 5.12.1977 gün ve 2895 sayılı ilke kararının alındığı tarihte yürürlükte bulunan kanun maddesinde de aynen mevcut olduğuna göre, bu ilke kararının aynen uygulanması gerekir.”

Bu arada YSK, yine TRT Kurumu Genel Müdürlüğünün başvurusu üzerine, seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 298 numaralı kanunun 52’nci maddesini değiştiren, 17 Mayıs 1979 tarihli ve 2234 sayılı kanunla bu maddeye eklenen 8 inci, yeni son fıkra uyarınca, siyasî partilerin seçim dönemi boyunca radyo ve televizyonda yayınlatabilecekleri “metinlerde zaman zaman Anayasa ve TRT yayın esaslarına aykırı cümleler, sıfatlar ve ibarelerin yer al”ması karşısında ne yapılacağı sorusunu, 13 Ağustos 1979 günlü ve 607 numaralı kararında, “seçime katılmaya hak kazanmış bulunan *siyasî partilerce verilecek metinlerin yayınlanması*” esastan kalkarak, “TRT haber bültenlerinin siyasî partilerin seçim çalışmalarıyla ilgili bölümünde, seçime katılan siyasî partiler tarafından verilecek metinlerin yayınlanmasının tam bir tarafsızlık, eşitlik içinde ve Anayasa ilkelerine ve TRT yayın esaslarına uygun biçimde yapılması gerektiği”⁶ yolunda yanıtlamıştır.

Nihayet Yüksek Kurul, inceleme konumuz 1979/786 numaralı kararını aldığı 20 Eylül 1979 günü verdiği başka bir kararda; seçimlere katılan siyasî partilere televizyondaki konuşmaları için ay-

6) 13/8/1979 gün ve 607 no.lu Karar, R.G., 19 Ağustos 1979 - 16732, s. 5.

rılan (60) altmışar dakikalık sürelerde, teknik zaruretlerden ötürü, en fazla iki çekim yapılabileceğinden; saptanan randevuya geç gelen konuşmacıların geri kalan sürede yapılabildiğince bir veya iki çekim yapılması, “mümkün olmadığı veya konuşmacı tayin ve tesbit edilen saatte hiç gelmediği takdirde, konuşmacının konuşmasını canlı olarak yapması gerektiği”⁷ ni kabul etmiştir.

1. YSK, 20 Ağustos 1979 tarihli 786 numaralı kararının bir yerinde, sanki 298 sayılı kanunun 2334 numaralı kanunla değişik 52 nci madesinin sorunumuza ilişkin hükmü hakkındaki yeni görüş ve anlayışını, 13 Ağustos 1979 günlü ve 607 sayılı kararında daha önce de belirtmiş olduğunu anlatmak istemiştir. Oysa, 607 sayılı kararın yukarıya aktarılan sonuç fıkrası böyle bir anlam taşımadığı gibi, bundan sonra alınan 18 Ağustos 1979 günlü ve 629 numaralı ilke kararı, yukarıya aktardığımız 4 üncü paragrafıyla yenisinin aksine olan 1977/2895 sayılı kararı teyit etmiştir. Bu itibarla YSK, içtihat dönüşümünü, 2334 numaralı kanunun yürürlüğe girmesi üzerine değil, 1979/786 sayılı kararıyla gerçekleştirmiştir.

2 Gerçekten, 1979/607 sayılı kararını 1 inci paragrafında “... seçime katılmaya hak kazanmış bulunan siyasî partilerce verilecek metinlerin yayınlanması” kayıtsız ve şartsız kabul edildiğine göre; 2 nci paragrafındaki bu “metinlerin yayınının... Anayasa ilkelere ve TRT yayın esaslarına uygun biçimde yapılması” gereği, ancak yayım düzenine ilişkin olabilir, metinlerin muhtevasının ilke ve esaslara uygunluğu koşulunu içermez. Bu bakımdan ve 1979/607 sayılı karar, kabul veçhile, yürürlükte olduğundan; YSK, değişik 52 nci maddenin aynı nitelikte olan 6 ncı ve 8 inci fıkraları hükümlerinin uygulanmasında birbirine zıt çözümleri benimsemiş durumdadır.

3. YSK, 1979/629 sayılı kararını, 1979/786 numaralı kararı ile “ilke kararı” diye nitelemiş ve bu nedenle kaldırmış olduğu halde; bu sonuncu karara itiraz edilmesi üzerine verdiği 1979/831-182 sayılı kararında, “18.8.1979 gün ve 629 sayılı kararımız, her olayın kendilerine özel olarak ayrı ayrı değerlendirilmesi sonucu alınmış olup, son ilke kararı karşısında artık geçerliliği kalmamıştır” diyebilmiştir. Üstelik, 1979/629 no. lu Karar, belli bir olay hakkında alınmış

7) 20/9/1979 gün v 784 no.lu Karar, R.G., 28 Eylül 1979 - 16766, s. 29-30.

olmayıp, genel biçimde radyo ve televizyonda siyasî partilerin seçim propagandası konuşmalarını düzenlerken, yukarıya aktarılan 4 üncü paragrafında, sorunumuza ilişkin önceki 1977/2895 sayılı ilke kararını teyid etmekle yetinmiştir. Böylece bir Yüksek Kurul, belirli bir sonucu benimsemek ve yasal göstermek için, kendi nitelemesini yadsırmak zorunda kalmıştır.

4. Yüksek Kurul, 1977/2895 numaralı kararında, Anayasaya uygun biçimde olmayan propaganda konuşmalarının “yayından çıkarılacağına dair yasalarımızda hiçbir hüküm mevcut olmadığı” için, bunlar üzerinde öndenetim yapamadığını kabul etmekte iken; 1979/786 kararı ile, “298 sayılı Kanunun değişik 52 nci maddesi ve Anayasanın 75 inci maddesi (nin) bu önleme görev ve yetkisini Yüksek Seçim Kurulu’na verdiği” söylemekte; ancak sözkonusu görev ve yetkisinin içeriğini ve niteliğini, Anayasanın 26 ve 121 inci maddelerinden kalkarak, asıl 75 inci madesinden çıkarmaya çalışmaktadır.

O halde, neden YSK, 2334 sayılı değişiklik kanunu çıkarılmadan önce de yürürlükte olan Anayasanın 75 inci maddesinde varsaydığı görev ve yetkisini, “Yüksek Yargı Mercii ve Anayasal Kuruluş” olarak, bugüne kadar kullanmayı düşünmemiş ve gerçekleştirmemiştir. Bu tutumu açıklamak ve anlamak mümkün görülmemektedir.

5. YSK, son olarak aldığı 1979/831 - 182 no. lu kararında; 1979/786 sayılı “kararımız, hem canlı yayın ve hem de yayından önceki bant alma ve çekim için de geçerlidir. Böyle bir ayırışım yoktur” diye kestirip atmaktadır, fakat bunun nasıl gerçekleştirilebileceğini açıklamamaktadır. Buna karşılık, Yüksek Kurul aynı sorun dolayısıyla, 1977/2895 sayılı kararında, çok doğru ve inandırıcı bir biçimde, “bir an için yayın saatinden evvel banta alınan konuşmada suç unsuru görüldüğü kabul edilerek bandın yayınlanmamasına karar verilmesi halinde, konuşmacı canlı yayın yapacağını bildirir ve bu canlı yayın sırasında suç teşkil edecek konuşma yapmağa başlarsa, bu canlı yayın kimler tarafından ve ne şekilde durdurulacaktır? Yasalarımızda bu hususa dair, açık ve kesin hükümler yoktur” saptamasını yapmış idi. 2334 numaralı değişiklik kanunu da bu sorunu çözümlen hükümler getirmemiş olduğundan; acaba YSK kendinde varsaydığı kolluk gücüne dayanarak⁸, mikrofon veya

8) İleride bu noktaya dönüp açıklama yapacağım.

kamera karşısındaki konuşmacıyı kolundan çekip yayından uzaklaştırmayı mı tasarlamıştır? Böyle bir davranış yüksek kuruldan beklenemeyeceğine ve daha da olumsuz tepkilere yol açabileceğine göre; yukarıya aktarılan gerekçenin geçerliğini koruduğunu kabul etmek gerekir.

6. Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki 298 numaralı kanunun 52 nci maddesinin 6 ncı fıkrası, gerek önceki, gerek değişik biçiminde, siyasî partilerin radyo ve televizyonla yapacakları propaganda yayınlarının düzenlenmesi görevini YSK ve TRT Kurumuna vermiştir. TRT Kurumu Genel Müdürlüğü, bu hüküm uyarınca 14 Ekim 1979 seçimleri münasebetiyle, YSK'na yaptığı başvuruda, açıkça sorunu ortaya koyup bir çözüm getirilmesini istediğinde; yukarıya aktarılan 1979/629 numaralı kararın 4 üncü paragrafı ile, 1977/2895 sayılı "ilke kararının aynen uygulanması gerektiği" kabul edilmiştir.

Aynı kurul, aradan henüz bir ay geçmiş ve hiçbir yasal değişiklik yapılmamış iken, bu kez kendi başkanının istemi üzerine aldığı 1979/786 numaralı kararla, "evvelki ilke kararlarının ortadan kaldırılması" nı ve "Anayasa ilkelerine uygun biçimde olmayan konuşmaların, Yüksek Seçim Kurulu kararı ile yayımlanma" masını uygun görmüştür.

Her ne kadar bu içtihad ve uygulama dönüşümüne, Millet Meclisi Adalet Komisyonu raporunun 2334 numaralı değişiklik kanundaki yeni 52 nci maddeye ilişkin bir ibaresi sebep ve vesile olarak gösterilmiş ise de; bu yasama hazırlık çalışması belgesi, 1979/629 sayılı ilke kararı alındığı sırada da mevcut olduğuna göre, YSK'nun aynı kararda yer alan ifadesiyle, 1977/2895 sayılı "ilke kararının alındığı tarihte yürürlükte bulunan kanun maddesinde de aynen mevcut olan" 52 nci maddenin 6 ncı fıkrası hükmünün yorum ve uygulama biçiminde değişiklik yapılması için yeterli bulunmamış demektir. Bu durumda, yüksek kurulun yirmi yıllık içtihad ve uygulamasından tam tersine dönmesini sağlayan başka ne gibi gerçek etkenler olduğu sorulabilir.

II. KARARIN İRDELEME VE ELEŞTİRİSİ

YSK, inceleme konusu kararında, Anayasanın 11, 19, 26 ve 121 inci maddelerini aktardıktan sonra, "Bu maddeler Radyo ve Televizyon yayınlarının hangi esaslara göre düzenlenmesi gerektiğini ve yayınların tam bir tarafsızlık ve Anayasanın temel ilkelerine uygun bir biçimde yapılmasının zorunlu olduğunu açıkça belirtmektedir" diye yorumlamıştır.

Anayasal plândan kanun düzeyine inen yüksek kurul, 359 sayılı TRT Kurumu Kanununun 2 nci madesinin konuyla ilgili gördüğü hükümlerini aktarıp 16 ve 17 nci maddelerini belirttikten sonra, asıl soruna ilişkin olan 298 numaralı kanunun 2334 sayılı kanunla değişik 52 nci maddesi hükmünün eski ve yeni yazılışlarını, Adalet Komisyonu raporundaki bir tümceden yararlanmak suretiyle karşılaştırarak, bundan "... propaganda yayınlarında tam bir tarafsızlık ve eşitliği sağlamaktan ayrı ve ilâve olarak *bu yayınların Anayasa ilkelerine uygun biçimde yapılmasını da sağlamak görev ve yetkisi (nin)* Yüksek Seçim Kurulu'na verildiği sonucunu" çıkarmıştır.

Önceki ilke kararlarına taban tabana zıd olan bu sonucu savunmak gereğini duyan YSK, eski içtihat ve uygulamalarını açıklayıp tartışmış ve 2334 sayılı kanunla 52 nci maddede yapılan değişiklik üzerine, bunların geçerliğini yitirdiğini belirtmek zorunda kalmıştır.

Nihayet Yüksek Kurul, buraya kadar sıraladığı gerekçe ve saptamaları bir yana bırakarak, yukarıda işaret edildiği gibi, Anayasanın 26 ve 121 inci maddelerinden kalkıp, yalnızca 75 inci maddesinde varsaydığı görev ve yetkisine istinaden, "siyasî partilerin radyo ve televizyonda yapacakları propaganda yayınlarını Anayasa ilkelerine uygun biçimde yapmaları gerektiğine ve Anayasa ilkelerine uygun biçimde olmayan konuşmaların yayınlanamayacağına" karar vermiştir.

Ancak YSK, bu sonuca varmak için öne sürdüğü Anayasa ve kanun hükümlerini ya eksik ve yanıltıcı biçimde aktarmış, ya bunlardan ilgili ve çözüme etkili olanları hiç vermemiş, ya da yanlış yönde açıklamış bulunduğundan, sorunun verilerini sağlıklı şekil-

de ortaya koymamıştır. Bu noktalara şimdilik birer örnek vererek, işaret etmekle yetiniyorum.

— 359 sayılı kanunun 2 nci maddesinden aktarılan hüküm, ek-sik verildiğinden, yalnızca TRT Kurumunun kendi adına ve hesabına yapacağı yayınlar için değil de, örneğin 11 inci madde uyarınca Hükümet bildirimleri ve 16 ncı madde çerçevesinde siyasî partilerin seçim konuşmaları hakkında da etkili ve geçerli imiş anlamını taşır görünmektedir.

— 298 sayılı kanunun sadece değişik 52 nci maddesi sözkonusu edilip; 359 numaralı kanunun 16 ve 17 nci maddeleriyle açıkça yollama yapıldığı ve 2334 sayılı kanunla değiştirilmiş olduğu halde; 55 inci maddesinin sorunun çözümünü gösteren hükmünün hiç anılmaması gerçekten düşündürücüdür. Çünkü yüksek kurul, 1977/2895 sayılı karariyle aksini içtihad ederken, bu 55 inci maddenin 2 nci ve 3 üncü fıkralarını özellikle aktarıp, önemli ve belirleyici gerekçe olarak göstermiş idi.

— 359 sayılı TRT Kurumu Kanununun 17 nci maddesinde Başbakan, millî güvenlik gerekçesiyle radyo ve televizyon yayınlarını yasaklamak yetkisinin siyasî partilerin seçim konuşmaları hakkında kullanılmamasından doğan boşluktan yararlanmak isteyen YSK, “millî güvenlik” kavramını, “Anayasa ilkeleri” ne dönüştürerek, alabildiğine genişletmiş bulunmaktadır.

§ 1. Kalkış Noktası ve Muhakeme Yöntemi

Yüksek kurulun, önüne getirilen soruna yaklaşımında kalkış noktası ve muhakeme yöntemi hatalı olduğundan, çözüm biçimi ve karar sonucu da kaçınılmaz yanlışlıklar sergilemektedir.

Şöyle ki, YSK, konuya, Anayasa'nın “Temel hak ve hürriyetlerin özü, sınırlanması ve kötüye kullanılması” kenarbaşlığını taşıyan 11 inci maddesinin “Genel hükümleri” ile “Vicdan ve din hürriyeti” kenar başlıklı 19 uncu maddesinin bu özgürlüğün yine *kötüye kullanılmasına* ilişkin özel hükmünü aktarmakla giriyor. Böylece yüksek kurul, demokratik rejimde asıl ve genel olarak kabul edildiği üzere, bireylerin ve topluluklarının temel hak ve özgürlüklerinden normal yararlanmaları esassından değil, bunları *kötüye kullanacakları*

varsayımından hareket etmiş bulunmaktadır. Bundan başka yüksek kurul, bu çıkış noktasının, kaynaklandığı Anayasanın 11 inci ve 19 uncu maddelerinin ancak ceza kovuşturması için ihbarda bulunmaya götürebileceğini, fakat aslâ önleme ve engelleme yapmaya imkân ve yetki vermediğini farketmemiş görünmekte, ya da öyle davranmayı yeğlemektedir. Gerçekten, anılan Anayasa hükümleri, hak ve özgürlükleri kötüye kullananlar hakkında açıkça kanunda gösterilen cezanın uygulanacağını kesinlikle belirtmekte, önleyici veya engelleyici işlem ve eylemleri içeren bir sözcük ya da işaret taşımaktadır⁹.

Kaldı ki, Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlere ilişkin "genel hükümler" inden olan 11 inci maddesi ve "Düşünce ve inanç hak ve hürriyetleri" paragrafında yer alan 19 uncu maddesi, böyle salt bir öndenetim ve yasak hükmünü koyamazdı. Çünkü bu Anayasa, genel kural olarak, "vicdan ve dinî inanç ve kanaat hürriyeti" ni (m. 19) ilân ettikten başka; "Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir; düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim ile veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir" (m. 20) demektedir.

İşte, insan haklarının olduğu kadar, demokrasinin de ilk koşulu olan bu "düşünce hürriyeti", daha doğru deyimle "düşünce ve kanaatleri açıklama ve yayma özgürlüğü" nün hangi hallerde önlenebileceğini veya engellenebileceğini de Anayasa özel hükümlerinde açıkça göstermek durumundadır. Nitekim Anayasa, 22 inci ve 24 üncü maddelerinde, basının, kitap ve broşür yayınının sansür edilemeyeceği hükmünü koyduktan sonra; bunların hangi neden ve gerekçelerle, ne gibi koşullar ve durumlarda, kimler tarafından toplatılabileceğini 22 nci maddenin dördüncü ve beşinci fıkralarında göstermiş ve özellikle toplatma emri verecek mercii "*kanunun açıkça yetkili kılması*" gerektiğini belirtmiştir¹⁰. Şu kadar ki, basın ve yayın maddelerinin toplatılması, düşünce ve kanaatlerin açıklanması serbestliğinin öndenetime (sansür) bağlanması olmayıp, sadece bun-

9) Aynı yönde : Bülent Tanör, "Yüksek Seçim Kurulunun sansür kararı" Yargı dergisi, Kasım 1979, Sayı 43, s. 8-11.

10) Anayasa'nın "dernek kurma hakkı" nı düzenleyen 29 uncu maddesinin üçüncü ve son fıkrasında da aynı deyim ve koşulun yer alması rastlantı ve boşuna olmayıp, bu hakkın "düşünce hürriyeti" nin uzantısı ve tamamlayıcısı niteliğinden ötürüdür.

ların yayımını önleyen ve engelleyen geçici bir işlem ve eylemden ibarettir. Bu itibarla, Anayasa hiçbir halde ve hattâ sıkıyönetim altında düşünce ve kanaatlerin açıklanmasını öndenetime (sansür) tâbi tutmadığı gibi; bunların yayımının önlenebileceği veya engellenebileceği ayrışık durumları kendisi göstermiş ve kimi kayıt ve koşullara bağlamış olduğundan, böyle bir görev ve yetkinin herhangi bir anayasal veya yasal hükümden çıkarılması mümkün değildir.

Demek oluyor ki, YSK konuya yaklaşırken, Anayasanın hangi maddesinden veya hükmünden kalkarsa kalksın, siyasî partilerin radyo ve televizyondaki seçim konuşmalarını önleyici ya da engelleyici bir dayanak bulamazdı. Bu bakımdan, yüksek kurulun bir tutamak saydığı Anayasa'nın, "Basın dışı haberleşme araçlarından faydalanma hakkı" nı öngören 26 ncı maddesiyle "radyo ve televizyon idaresi" yayınlarını düzenleyen 121 inci maddesi ise, ileride açıklanacağı üzere, varmak istediği sonuca, 11 inci ve 19 uncu maddeler gibi, hiç de elverişli veya yararlı olmayan hükümlerden ibarettir.

Onun için, YSK, anayasal hükümlerde bulamadığı önleme ve engelleme görev ve yetkisini, 359 sayılı TRT Kurumu Kanunundan (nı. 2, 16 ve 17) ve özellikle 298 numaralı seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanunun 2334 sayılı kanunla değişik 52 nci maddesinden çıkarmaya çalışmıştır. Bu kanun hükümlerinin, yüksek kurulca yapılan yorum ve değerlendirmesini, ileride tartışmak üzere, burada sadece nasıl bir muhakeme yöntemi ile ve ne amaçla kullanıldığını vurgulamak istiyorum.

Söyle ki, YSK, Anayasa'dan öndenetim (sansür) ve hattâ önleme veya engelleme imkânını elde edemeyince, 359 ve 298 sayılı kanun hükümlerini benimsediği çözüm yönünde anlayarak, kendisine aradığı görev ve yetkiyi çıkardıktan sonra, bu görüş açısından Anayasa'nın gerek daha önce dayanak saydığı 11, 19, 26 ve 121 maddelerini, gerek daha sonra tutunmak istediği 75 inci maddesini yorumlayıp değerlendirmiştir. Bu yöntem, anayasanın üstünlüğü ilkesini hiçe sayan ve normlar hiyerarşisini tersine işleten bir muhakeme tarzı olup, kanunların Anayasa'ya göre değil, Anayasa'nın kanunlar uyarınca anlam ve etki taşıdıkları kaziyesine götürür¹¹.

11) Aynı yönde : B. Tanör, anılan makale, (9) no.lı dipnotu.

Oysa kanunlar ve öteki genel düzenleyici işlemler Anayasaya aykırı olamayacaklarına göre, onun ilke ve kuralları uyarınca ve doğrultusunda yorumlanıp uygulanmak gerektiği kabul edilseydi; yüksek kurul, sorunun çözümüne girişirken, Anayasa'nın 56 ncı maddesinin, "*Siyasî partiler, önceden izin almadan kurulur ve serbestçe faaliyette bulunurlar. - Siyasî partiler, ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır*" diyen ikinci ve üçüncü fıkralarındaki özel hükümlerden hareketle, bunları doğrulayıp güçlendiren yukarıya aktardığım 20 nci maddesinin genel hükmünden yararlanırdı ve yararlanmalı idi. Gerçekten, 298 numaralı kanunun 52 - 55 inci maddelerine ışık tutacak ve bunlara ilişkin sorunların çözümünü gösterecek anayasal ilke ve kurallar, Anayasanın 1, 19, 26 ve 121 inci maddelerinde değil, bu konuya doğrudan ilişkin olan aktardığım 20 nci ve 56 ncı maddelerinin sorunumuzla ilgili hükümleridir. Bunların içerdiği anayasal ilkelere ise, siyasî partilerin "serbestçe kurulması" ve "serbestçe faaliyette bulunabilmesi" dir. Anayasanın 57 nci maddesi, esas itibarıyla serbest olan bu faaliyetlerin "*demokrasi esaslarına uygun olarak kanunla düzenlene*" bileceğini kabul etmiştir.

§ 2. Seçim Kanununun 52 nci Maddesi

Böylece, siyasî partilerin seçim dönemindeki propaganda faaliyetleri konusunu ve bu arada radyo ve televizyonda yapacakları konuşmaların yayımı sorununu düzenleyen 298 sayılı kanunun 52 nci maddesinde yer alan hükmün anlam ve kapsamını belirleme noktasına gelmiş bulunuyoruz.

Yüksek kurul, 2334 sayılı kanunla değişik 52 nci maddenin, "Radyo ve televizyonda yapılacak propaganda yayınlarının tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde ve Anayasa ilkelerine uygun biçimde yapılması, Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanır" diyen hükmünü, sadece önceki metinde de bulunan "Anayasaya uygun" ibaresinin yenisinde yer değiştirmiş olmasına dayanarak, "bu yayınların Anayasaya uygun biçimde yapılmasını da sağlamak görev ve yetkisi" ni kendisine verdiği yolunda anlamış ve bu nitelikte görmediği konuşmaların yayınlamayacağını kararlaştırmıştır.

YSK'nun, bu görüş ve anlayışını desteklediği kanisiyle öne sürdüğü Adalet Komisyonu raporundaki "yetkilerini genişleten bir ibare değişikliği yapılmıştır" ifadesi, böylesine önemli bir hususta anayasal ilke ve kurallarla bağdaşmayan bir yorumu ve sonucunu kabul etmek için etkili ve yeterli bir gerekçe olamaz. Çünkü herşeyden önce, yasama meclislerinin hazırlık çalışmaları, kanunun metni karşısında, artık yorum ve uygulama için geçerli bir kaynak sayılmamaktadır. Sonra Anayasa bile sadece ayrışık iki halde "düşünce ve kanaatleri açıklama ve yayma hürriyeti" nin önlenmesine veya engellenmesine izin vermiş iken, serbestçe faaliyette bulunacakları kabul edilmiş olan siyasî partilerin radyo ve televizyondaki propaganda yayınlarının yüksek kurulun öndenetimine (sansür) tâbi tutulması için, bir komisyon raporunun yetki vermesi herhalde mümkün ve yeterli değildir. Yukarıda 1 inci paragrafta açıklanan siyasî partilerle ilgili anayasal ilke ve kurallar bakımından bu noktanın kanunda açık ve kesin bir hükümlerle belirtilmiş olması zorunluğu vardır¹². Hele bu yorum ve uygulama biçimi, sözkonusu hükmün yer aldığı kanunun sorunla ilgili tüm öteki maddeleriyle tutarlı ve uyumlu bulunmuyorsa, doğru ve yerinde değil demektir. Gerçekten YSK'nun anlayış ve görüşünü, 1977/2895 sayılı önceki kararına temel gerekçe yaptığı ve nedense şimdiki 1979/786 numaralı kararında hiç sözünü etmediği, 298 sayılı kanunun üstelik önemli bir noktada 2334 numaralı kanunla değişik 55 inci maddesi ile bağdaştırmak mümkün değildir.

Değişik 55 inci maddeye göre, "Siyasî partiler adına radyo ve televizyon ile yapılacak konuşmalar, Yüksek Seçim Kurulu'nun görevlendireceği bir kurul üyesi huzurunda *adına konuşma yapılacak siyasî partinin isteğine uygun olarak yayından önce veya yayın sırasında* ses ve görüntü alma cihazı ile tesbit edilir. Konuşmanın hangi parti adına ve kimin tarafından yapıldığına dair görevli kurul üyesiyle radyo ve televizyon idaresinde görevli en az iki kişi tarafından tutanak düzenlenir. Konuşmaları tesbit eden bant vesair tesbit araçları Yüksek Seçim Kurulu tarafından saklanır. —Konuşmalar bir dâva konusu yapıldığı ve istenildiği takdirde merciine verilir. — Suç teşkil eden konuşmaları yapanlar hakkında kanunen belli olan cezalar bir mislinden iki misline kadar arttırılarak hük-

12) Aynı yönde : B. Tanör, anılan makale, (9) no.lı dipnotu.

molunur.” Bu hükümler, YSK'nun siyasî partilerce radyo ve televizyonda yapılacak propaganda yayınları konusundaki görevinin neden ibaret olduğunu, tüm ayrıntıları ve tam bir açıklık ile göstermiştir: Konuşmaları bantta saptayıp saklamak ve mahkemelerin istemi üzerine onlara vermek. Demek ki, yüksek kurul, parti sözcülerinin yayınlarda söylediklerine karışmayacak ve sadece bir tür noterlik görevi yapmakla yetinecektir. Nitekim konuşmaların bantta alınması kurulun huzurunda değil, tek bir üyenin önünde gerçekleştirilmekte ve adına konuşulan siyasî parti isterse bu kayıt işlemi doğrudan (canlı) yayın sırasında yapılmak gerekmektedir. Böyle olunca, herhalde kurulun bir üyesi ile TRT'nin iki görevlisinin YSK'nun yerini alıp üstelik kendi nitelemesine göre yargı denetimi görevini ifa ederek parti sözcüsünün mikrofon veya kamera karşısında yapmakta olduğu ve oradakilerin Anayasa ilkelerine uygun bulmadıkları konuşmasını kesip yayını durdurmaları düşünülüp kabul edilemez. Çünkü, 2334 numaralı kanunla 55 inci maddeyi değiştirenlerin, 1977/2895 sayılı kararı almış olanlardan daha az makul ve gerçekçi oldukları söylenemez. Bu nedenle, 1979/831 - 182 sayılı karara konu olan Türkiye İşçi Partisi başvurusunun bu noktaya ilişkin itirazı yerinde ve geçerli olup, asıl “Yüksek Seçim Kurulu (nun) teknik ve zaman yönünden olanakları dahilinde bu ilke kararını (1979/786 sayılı) her yönü ile uygulamaya çalışacağı” savının kâğıt üzerinde veya havada kalması kesindir. Nitekim ilke kararının yürürlükte olduğu “2 - 13 Ekim 1979 tarihleri arasında radyo ve televizyonda propaganda konuşması yapan 18 siyasal parti sözcüsü hakkında” Ankara Cumhuriyet Savcılığınca, çeşitli suçlar arasında kiminin bölücülük ve komünizm propagandası yaptıkları iddiası ile soruşturma açılmış bulunduğu göre¹³; yüksek kurulun bunların yayını önleyememiş veya engelleyememiş olduğu anlaşılmaktadır¹⁴. Böylece siyasî partilere canlı yayın imkânı, 2334 sayılı kanunla, daha çok rakip ve muarızlarının iddia ve isnatlarına hemen

13) “Milliyet” gazetesi, 17 Ekim 1979.

14) YSK Başkanı da, basının “canlı yayın sırasında böyle bir durum meydana gelmesi halinde konuşmanın durdurulup durdurulamıyacağı yolundaki bir soru üzerine”, “O andaki ortam ve şartlara göre hukukun gerektirdiği müeyyideler neyse o yapılacaktır. Böyle bir şey meydana gelmeden şu an bir şey söyleyemem” demiştir (“Milliyet” gazetesi, 25 Eylül 1979, s. 9).

cevap veya karşılık verebilmeleri için tanınmış iken; 1979/786 sayılı ilke kararı üzerine, YSK'nun öndenetiminden (sansür) kurtulmak için de kullanılır olmuştur.

Ancak, siyasî partilerin ve sözcülerinin bu suretle radyo ve televizyondan yaptıkları propaganda yayınlarında suç sayılan beyan ve hareketlerde bulunmaları halinde, ceza kovuşturmasına konu olacakları ve yalnız bu yoldan müdahale ve müeyyide ile karşılaşacakları, 298 sayılı kanunun 55 inci ve öteki maddeleri uyarınca açık ve kesindir. Gerçekten, 55 inci madde yüksek kurulun seçim konuşmaları üzerinde sadece maddî ameliye ve tutanak tanziminden ibaret olan görev ve yetkisini belirtmekle yetinmemiş; radyo ve televizyon yayınları yolu ile işlenebilecek suçların cezalarını da bir mislinden iki misline kadar arttırmayı uygun görmüştür. Böylece, anılan maddenin ve ona sıkı sıkıya bağlı bulunan 52 nci maddenin propaganda yayınlarında oluşacak aykırılıkları önleyici veya engelleyici zabıta tedbirlerini içeren hükümler değil, propaganda hak ve özgürlüğünü öngören, YSK ve TRT'nin yönetim eylemlerini düzenleyen ve ceza yaptırımlarını saptayan kurallardan ibaret olduğu görülmektedir.

Esasen 298 sayılı kanun, YSK'na hiçbir halde kolluk önlemlerini doğrudan doğruya alıp uygulama yetkisini tanımamıştır. Yüksek kurulun, 1979/831 - 182 sayılı kararında, görev ve yetkisini dayandırmak istediği anılan kanunun 14 üncü maddesinin 10 uncu bendinde yar alan "... seçimin bütün yurtda düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak..." tümce bölümü, önceki ve sonraki bölümlerle birlikte okunduğunda, bunun belirli ve somut durum ve olaylarda idarî zabıta önlemi alınabileceği anlamında olmadığı; sadece seçim maddî ameliyelerinin bütün yurtda aynı esas ve usuller dairesinde gerçekleştirilmesini, kendi deyimi ile "uygulamada birlik ve beraberlik sağlamak" amacıyla yönerge ve genelgeler çıkarmak yetkisini vermekten ibaret bulunduğu anlaşılır. YSK'nun görev ve yetkilerini sıralayan 14 üncü maddenin tümü dikkatle okunursa; bunlardan itiraz ve şikâyet üzerine verilen kararlar dışında kalanların hemen hepsinin, seçim ameliyesinin maddî yönlerine ilişkin eylemleri kapsadığı ve işlem niteliği taşımadığı görülür. Bu itibarla, yüksek kurulun, anılan maddenin 10 uncu bendindeki ibareye dayanarak, radyo ve televizyonla Anayasa'ya uygun biçimde yapıl-

mayan konuşmaları yayınlamayacağını veya durduracağını kabul etmek mümkün değildir. Aksini düşünmek; il ve ilçe seçim kurullarının da, aynı kanunun 16 ncı ve 20 nci maddelerinin 1 inci bendelerindeki benzeri “seçimin yürütülmesini sağlamak için gereken bütün tedbirleri almak” hükmüne istinaden, örneğin seçim mitinglerinde yapılan konuşmaları önleyip engelleyebileceği sonucuna kadar götürür. Yüksek kurulun bile, herhalde bu tür bir çözüm biçimini benimseyeceği söylenebilir.

Şu da var ki, 298 numaralı kanun, başta YSK olmak üzere, seçim kurullarına kamu gücünü doğrudan doğruya kullanma yetkisini vermiş değildir. Sadece “oy verme işinin” düzenini sağlama konusunda, 82 nci madde ile, sandık kurulu başkanına inzibatî (disipliner) yetki tanınmış olup, bu bakımdan zor kullanmak gerektiği takdirde de başkanın kendisi eylemde bulunamaz, orada görevli zabıta kuvvetine başvurmak durumundadır. “Sandık kurulu alanında bir suç işlenmesi halinde (ise) sandık kurulu, durumu, tutanağa geçirir ve sanığı zabıtaya teslim eder.” (m. 83).

Öte yandan YSK'nun 359 sayılı TRT Kurumu Kanununun 2 nci maddesinden eksik biçimde aktardığı hükme dayanarak, propaganda yayınlarının “Anayasa'ya uygun biçimde yapılmasını sağlama” hususunda kendisine görev ve yetki çıkarmasının yerinde ve doğru olmadığını; bizatihî yüksek kurul aynı kanunun 17 nci maddesinde yer alan Başbakanın yayımları yasaklama yetkisinin seçim konuşmaları hakkında kullanamayacağına ilişkin hükmünü sözkonusu ederek, açık seçik ortaya koymuş bulunmaktadır. Kaldı ki, anılan 2 nci madde, TRT Kurumunun kendi hazırlayıp sunduğu sorumluluğuna giren program ve yayınlar hakkında geçerli olup, seçim propagandası hak ve özgürlüğünü kullanan siyasî partilerin yaptığı konuşmaları kısıtlar veya sınırlar ritelikle hükümler içermemektedir.

Ayrıca, aynı 359 sayılı kanunun 11 inci maddesi uyarınca hükûmetin seçim dönemi içinde TRT'den yayınlamak isteyebileceği bildirileri de acaba YSK, 52 nci maddeden çıkardığı yetkisine dayanarak, “Anayasaya uygun biçimde” olmadığı gerekçesiyle, kendiliğinden okutmamaya karar verebilecek midir? Öyle görünüyor ki, hayır! Nitekim 14 Ekim 1979 seçimleri döneminde, hükûmetin kimi tarım ürünleri taban fiyatlarına yaptığı zamları ve bundan doğan

farkların üreticilere hemen ödeneceği hakkındaki bildirisi, 298 sayılı kanunun 64 üncü maddesine açıkça aykırı olarak Eylül ayının üçüncü haftası içerisinde TRT’de birkaç kez okunduğu halde; YSK, kendiliğinden buna karşı çıkmamış ve ancak ana muhalefet partisinin şikâyeti üzerine, sözkonusu bildirinin yayınlanmasının durdurulmasına karar vermiştir¹⁵. Anılan kararın sorunumuz açısından önemli yönü, yüksek kurulun TRT’deki yayınlara doğrudan doğruya müdahale etme yetkisini kendisinde bulmamasıdır ki, bu tutum doğru ve yerindedir. O halde, siyasî partilerin radyo ve televizyonda serbestçe yapabilecekleri seçim konuşmalarını da, “Anayasaya uygun biçimde” olmadıkları gerekçesiyle, yayınlanmadan önleyip engelleyememesi gerekir. Şayet bu konuşmalarda gerçekten suç sayılacak nitelikte Anayasa’ya aykırı düşen ifadeler varsa, ceza kovuşturması açmaya yetkili olan savcılar harekete geçerek sanıklar hakkında gerekli muameleleri yaparlar.

§ 3. Anayasanın 26 ve 121 inci Maddeleri

Yüksek kurul, inceleme konusu 1979/786 sayılı kararında, Anayasa’nın 26 ve 121 inci maddelerini aktardıktan sonra, “Bu maddeler Radyo ve Televizyon yayınlarının hangi esaslara göre düzenlenmeleri gerektiğini ve yayınların tam bir tarafsızlık ve *Anayasanın temel ilkelerine uygun bir biçimde* yapılmasının zorunlu olduğunu açıkça belirtmektedir” diye yorumlamıştır.

Hemen belirtmek isterim ki, Anayasa’nın radyo ve televizyon idaresine ilişkin 121 inci maddesi, YSK’nin sunduğu gibi tek bir fıkradan ibaret olmayıp, beş ayrı fıkradan oluşmakta ve bunların kaynaştırılması yanlış anlamalara yol açmaktadır. Şöyle ki, maddenin ikinci fıkrasında yer alan “Her türlü radyo ve televizyon yayınları tarafsızlık esaslarına göre yapılır” hükmü, ara vermeden, üçüncü fıkrasındaki “Haber ve programların seçilmesinde işlenmesinde ve sunulmasında...” diye başlayıp, “... *kanunla düzenlenir.*” ibaresiyle biten hükümlerle birleştirilerek okunduğunda; yüksek kurulun “Anayasanın temel ilkelerine uygun biçim” dediği koşul, yalnız radyo ve televizyon idaresinin kendi haber ve programlarını değil,

15) 25 Eylül 1979-812, Resmi Gazete, 29 Eylül 1979-16769, s. 23-24.

sorumluluğu dışında bırakılan tüm yayınları da kapsamı içine almış olur. Oysa ikinci fıkraya göre, her türlü yayınlar hakkında sadece "tarafsızlık esasları" câri olup; üçüncü fıkra uyarınca, "Anayasanın temel ilkelerine uygun biçim" tüm yayınlar için değil, yalnızca radyo ve televizyon idaresinin haber ve programları hakkında öngörülmüştür.

İşte Anayasanın içerdiği bu ayırımı uygun olarak; 298 sayılı kanun, siyasî partilerin seçim konuşmalarını ve metinlerini (m. 52) ve seçim kurullarının bildirimlerini (Ek madde 1); 359 sayılı kanunda, hükümet bildirimlerini kendi sorumlulukları altında radyo ve televizyonda yayınlamayı ve bu konuda TRT Kurumunun aracılık yapmasını kabul etmiştir. Nitekim YSK, 1977/2895 sayılı kararının çok doğru ve yerinde bir gerekçesinde, "359 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Kanununun 16 ve 20 nci maddesinin 2 nci fıkrası uyarınca, bu yayınlardan kurum ve personeli de hiçbir surette sorumlu değildir. Kurum ve personeli bu yayınlardan sorumlu olmadığına göre de, müdahale ve yayını durdurma yetkisi de yoktur." demiştir. Bu itibarla, kanunların Anayasaya uygun biçimde düzenlemiş olduğu bir noktada yüksek kurulun, TRT yayınları ile siyasî partilerin konuşmalarını birbirine karıştırarak, kuruma ve kendisine öndenetim (sansür) yetkisi çıkarması mümkün değildir.

Öndenetim (sansür) kararını desteklediği sanılan Anayasanın 26 ncı maddesi, basın dışı haberleşme araçlarından "... faydalanmanın şartları ve usulleri, *demokratik esaslara*" hakkaniyet ölçülerine uygun olarak *kanunla düzenlenir*" ve "Kanun... halkın bu araçlarla haber almasını, *düşünce ve kanaatlere ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar koyamaz.*" dediğine göre; nitelikçe 121 inci maddeden farksız hükümler taşımakta ve altını çizdiğim ibareleriyle, aksine, savunduğum tezi doğrulamaktadır. Bu nedenle, yukarıda 121 inci madde hakkında açıkladığım düşünceler 26 ncı madde için de ve öncelikle geçerli olduğundan, bu nokta üzerinde daha fazla durmayı gereksiz sayıyorum.

Bu konuda asıl üzerinde durulması gereken nokta; YSK'nun "Anayasa ilkelerine uygun biçim" den ne anladığı ve "Anayasa ilkeleri" nin neler olduğudur. Gerçekten, 298 sayılı kanunun 52 nci maddesinde "*Anayasa ilkeleri*" ne uygunluktan söz edilirken; yüksek kurul, 26 ve 121 inci maddelerin yorumunda, "*Anayasanın te-*

mel ilkeleri" deyimini kullanmaktadır. Acaba bunlar farklı kavıamlar mıdır, yoksa eşanlamlı deyimler mi? Değişik kavramlar ise herbirinin içeriği nedir? Eşanlamlı sözcükler ise, bu ilkeleri nerede arayıp bulmak olasıdır?

Anayasa'da "temel ilkeler" deyimini, 2 nci maddesinde "Başlangıçta belirtilen" hususları nitellemek için kullanılmış; 8 inci maddesinde ise, Anayasa hükümlerinin "temel hukuk kuralları" olduğu belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesinin, anayasada değişiklik yapan kanunları yargı denetimine tâbi tutmak için, şekil yönünden inceleme yaptığı savı ile, 9 uncu madde gereğince devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki 1 inci madde yolu ile "Cumhuriyetin nitelikleri" ni sayan 2 nci maddede yer alan esasları oldukça geniş anlayarak, bu "temel ilkeler" e uygun görmediği yeni hükümleri iptal ettiği bilinmektedir¹⁶.

YSK, TRT'de yayınlanacak seçim konuşmalarının "Anayasa ilkelerine uygun biçim" de olmasını isterken, bu koşul için hangi kavramı benimsemiştir, bunun içerik ve sınırları nedir? sorularını kararında yanıtlamak şöyle dursun, işaret bile etmemiştir. Acaba bu ilkeler, Anayasa'dan aktarılan 11, 19, 26 ve 121 nci maddelerdeki öğelerde mi varsayılıyor? Yoksa bunlar, Anayasanın "Başlangıçta belirtilen" noktaları, ya da tüm hükümleri midir? Anayasa Mahkemesinin Anayasayı değiştiren kanun hükümlerini iptal eden kararlarında ortaya koyduğu "temel ilkeler" in ölçüt sayıldığı söylenebilir mi? Nihayet yüksek kurul bunların hiçbirine itibar etmeyip, "Anayasa ilkeleri" ni her olayda kendisinin belirteceği hatıra gelebilir.

Bu hususta hangi yöntem ve ölçüt benimsenirse benimsensin, "Anayasa ilkeleri" nin önce nelerden ibaret olduğunu, sonra da içerik ve sınırlarını saptamanın mümkün olmadığı kesindir. Siyasî partilerin serbestçe yapabilecekleri seçim konuşmalarının radyo ve televizyondan yayınlanmasını böylesine belirsiz, sübjektif değerlendirmeye tamamen açık ölçütlere göre yasaklama yetkisinin tanınması, kaçınılmaz olarak indi ve keyfî uygulamalara yol açar. Kaldı ki, Anayasada birtakım değişiklikler yapılmasını gerekli sayan ve bunu program ve seçim bildirgesine koyan siyasî partiler, seçim kam-

16) Yıldızhan Yayla, "Anayasa Mahkemesine göre Cumhuriyetin özü", Hıfzı Timur'a Armağan, İstanbul 1979, s. 973-1040.

panyasında ve özellikle radyo ve televizyondaki propaganda konuşmalarında “Anayasaya uygun biçimde” olmayan bu düşünce ve kanaatlerini açıklamaktan ve yaymaktan alıkonursa¹⁷, amaçlarını hangi yoldan gerçekleştirmeleri beklenmekte veya istenmektedir? Herhalde denebilir ki, YSK'nun 979/786 sayılı kararından anlaşılan ve çıkan erek ve sonuç; siyasî düzenin, Anayasada öngörülen normal yoldan yararlanarak değiştirilmesini isteyenleri de önlemek ve engellemek, olduğu gibi kalmasını ve sürmesini sağlamaktır. Bu durumun, demokratik sistemin en önemli mekanizması olan seçimlerin konusu ile bağdaşmadığını ve amacına ters düştüğünü belirtmeye gerek var mıdır? Bu bakımdan, Anayasada demokratik rejimin güvencesi kurumlar arasında sayılan YSK, 1979/786 sayılı kararında, kendi işleviyle çelişkili duruma girmiştir.

§ 4. Seçimlerin Yönetim ve Denetimi

Ne varki yüksek kurul, özellikle Anayasanın 75 inci maddesinden güç aldığı kanisiyle, seçimler boyunca düzen ve dürüstlüğü sağlama amacıyla seçim konusunda herşeyi yapmağa yetkili ve bu hususta verdiği kararların yargı kararları, yaptığı denetimin de yargı denetimi olduğunu kabul etmektedir.

YSK'nun kendi yetki ve görevi hakkındaki bu görüş ve anlayışı yeni sayılamaz. Çünkü, 1979/786 sayılı karariyle döndüğü iç-

17) Fransa'da seçim propagandası yapan aday ve partilerin her türlü düşünce ve kanaatleri açıklayıp yayabilecekleri bu arada Anayasa ve kanunları, bunların sağladığı hakları (örneğin mülkiyet hakkı, din hürriyeti), hükümeti, dinleri, çeşitli siyasal ve iktisadi sınıfları şiddetle eleştirebilecekleri ve bundan dolayı hiçbir kovuşturmayaya uğramıyacakları kabul edilmektedir. Fransız III üncü Cumhuriyet anayasal kanunları hükümet şeklinin değiştirilemezliğini öngörmediğinden; o dönemde bir çok parlamenter, Cumhuriyetin lağvını isteyen programları sayesinde seçilmişlerdir. Bugünkü V Cumhuriyet Anayasasında böyle bir yasak hükmü bulunduğu halde, bunun sadece değişiklik önergesi verilmesini hedef aldığı gerekçesiyle, şimdi de aynı yönde seçim propagandası yapılabileceği düşünülmektedir. Jean-Paul Charnay, **Le suffrage politique en France**, Paris, Mouton et Co., 1965, s. 526 ve not 2 ve 4.

tihadını içeren 1977/2895 numaralı ilke kararında da, genel olarak, “Yüksek Seçim Kurulu, seçim hukuku yönünden yüksek yargı mercii ve seçim hukukuna dayalı konularda verdiği kararlar yargı kararıdır.” demiş idi.

Ancak bu kez, “Anayasa ilkelerine uygun biçimde yapılmayan bir radyo ve televizyon konuşması, seçimin düzen ve dürüstlüğü bozacak bir durum” diye nitelendiği belirli ve somut bir olguyu “Yüksek yargı mercii ve anayasal bir kuruluş olan Yüksek Seçim Kurulunun... önlemesi’ni de görevi ve yetkisi dahilinde” saymış “ve bu yönde yapılacak denetim de yargı denetimi görevidir” diye kesinlikle belirtmiştir.

Yüksek kurulun böylece “yargı kararı” ve “yargı denetimi” olarak nitelendiği işlem ve görev, B. Tanör’ün anladığı gibi¹⁸, inceleme konusu 1979/786 numaralı kararı değil, buna göre her olayda ayrı ayrı vereceği yayınlamama kararları olmak gerekir. Yoksa, aksine olan önceki ilke kararlarını kaldıran ve nasılsa itiraz üzerine bu niteliklerini yadsıyan YSK’nun, bir kanun hükmünün genel ve soyut olarak yorumunu yapan ve uygulama biçimini gösteren 1979/786 sayılı kararını bu kez de yargı kararı saydığı ve ilke kararı kabul etmediği sonucuna varılır. Ama belki de yüksek kurul öyle düşünmüş ve, hem bu genel kararını, hem de ileride ona dayanarak vereceği somut kararlarını ‘yargı kararı’ saymış ve bu işlerini de “yargı denetimi görevi” diye nitelendirmiştir. Bu suretle, yukarıda andığım 1977/2895 numaralı kararındaki genel yetki ve görev anlayış ve görüşü, tüm işlem ve eylemleri hakkında geçerli olmaktadır.

Her halü kârda, 1979/786 numaralı kararın anlam ve kapsamı nasıl yorumlanırsa yorumlansın, YSK’nun yaptığı işlem ve eylemleri doğru nitelendirip ayırd etmediği söylenebilir. Şöyle ki, bu incelemenin baş tarafında işaret ettiğim makalemde, yüksek kurulun, ana muhalefet partisi tarafından yapılan itiraz üzerine aldığı kararları eleştirirken, bunların hukuki niteliğini belirlemek gereğini duymuş ve “yargı denetimi” sonucu verilmiş “yargı karar”ları olduğunu açıklamıştım. Ancak bu nitelendirme, YSK’nun itiraz ve şikayet üzerine vereceği kararlar hakkında geçerli olup, “yargılama yetkisi tamlığı” (plénitude de Jurisdiction) kuralı uyarınca, sadece idari ve adli yargı

18) Yukarıda (9) numaralı dip notunda anılan makale.

mercilerinin görev alanlarına giren ihtilaflı hukuk noktalarının, bekletici veya geciktirici sorun sayılmayarak, doğrudan doğruya kendisi tarafından çözümlenmesi yetkisini içerir. Yoksa bu kural, yüksek kurula, yargılama görevi dolayısıyla, ne yürütme ve idarenin yetkilerini kullanabilmesini, ne de ceza yargısının görev alanına¹⁹ girebilmesini sağlar. Sadece seçim işlerinin olağan sürecini izleyip yürümesini önleyen veya engelleyen müdahalelerin yarattığı hukuk uyuşmazlıklarını çözümlmek bakımından karşılaşılabacak idarî ve adlî hukuksal "*hâdis mesele*" ile "*mesele-i müste'hire*" ler hakkında karar almak olanağını verir.

Oysa YSK, "yüksek yargı mercii ve anayasal kuruluş" olduğu nitelemesinden kalkarak, neredeyse maddi eylemleri de içine alacak biçimde, görevlerini yerine getirirken yaptığı herşeyin "yargı denetimi", işlemlerinin de "yargı karar"ları olduğu kanısını taşır görünmektedir. Böyle davranmakla, seçim konusundaki her işlem ve eyleminde hem yargılamanın geniş takdir yetkisinden yararlanmış, hem de kararlarını eleştiri ve geri dönüşlere karşı yargısal zırhla korumuş olmaktadır. Nitekim yüksek kurul, 1979/831-182 numaralı kararında, "*seçimlere ilişkin hakları ve yetkileri veya hut yasakları hedef alan eylem ve işlemlerin yargı denetimi, 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun hükümlerince Yüksek Seçim Kuruluna aittir*" derken, parti sözcülerinin radyo ve televizyonda yapacakları *propaganda konuşmalarını yayımlatmamayı bir yargı denetimi* olarak kabul ettiğini açıklamaktadır. Aysi kararda, "*Kurulumuz, Anayasadan ve kanunlardan aldığı yetki ve kendisine verilen görev bilince sahip olarak görev yapmakta ve karar vermektedir. "demekle, bütün işlemlerinin bir tür "yargı kararı" olduğunu anlatmak istemektedir.*

YSK'nun bu genel yetki ve görev anlayışı, herşeyden önce, Anayasanın 75 inci maddesinin "*Seçimler yargı organlarının genel yönetimi ve denetimi altında yapılır*"² hükmündeki "yönetim" ve "denetim" ayrımına uygun değildir. Denetim görevi bazan yargısal

19) Ceza yargısı, kovuşturma ve cezalandırma tekeli nedeniyle, gerek hukuk sorunları, gerek idarî meseleler hakkında, Anayasanın 30, 34 ve 132 nci maddeleri uyarınca, genel ve salt bir "yargılama yetkisi tamlığı"na sahip bulunduğundan; öteki mercilerin bu alana karışması, hiçbir surette kabul edilmez.

yoldan yapılırsa da, yönetim görevi aslâ yargı niteliğinde olamaz. Ayrıca denetim, idari yöntemle de gerçekleştirilebilir, fakat bir iddia, itiraz ve şikayet üzerine yürütülürse ancak yargısal sitede kabul edilebilir. Nitekim anılan 75 inci madde de, “seçim konularıyla ilgili... şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama” işlerinde YSK’nun “yargı denetimi görevi” yaptığı belirtilmiştir. Bu arada sayılan “yolsuzluklar” ve daha sonra eklenen “seçim tutanaklarını kabul”, ancak şikayet ve itiraz üzerine ele alındığı takdirde, yargı kararlarına bağlanır, başvurulmadan incelenirse idari işlemlere konu olur.

Yüksek kurul’un “yönetim” görevi alanında yapabileceği işlemler de tek tür olmayıp, genel düzenleyici işlem, kollektif işlem, birel işlem ve hatta sözleşme niteliğini taşıyabilir. Bunlardan “kural - işlem” de denilen genel düzenleyici işlem türüne, YSK’nun, 298 sayılı kanunun 14/10 ve Ek 1 inci maddeleri uyarınca çıkardığı “genelgeler” ve kendi deyimiyle aldığı “ilke kararları” örnek gösterebilir. Aynı kanunun 183 üncü maddesi çerçevesinde yapılacak satınalma ve kiralama işlemleri, yüksek kurulun sözleşmeleridir.

Bu genel ve ilkel bilgilerin ışığı altında, YSK’nun, kendi yetki ve görevi hakkındaki anlayış ve nitelmesine bakılırsa, yaptığı tüm eylem ve işlemlerini birbirine karıştırdığı ve özellikle 1979/786 ve 1979/831 - 182 sayılı kararlarında, kural - işlem olan ilke kararlarını ve idari birel işlem sayılması gereken propaganda konuşmalarını yayınlamama kararlarını, yanlış olarak, hep “yargı kararı” ve bunları yapmayı da “yargı denetimi” diye nitelendirdiği görülmür.

Gerçekten, yukarıda açıkandığı gibi, yüksek kurul, parti sözcülerinin seçim konuşmalarını bir işlem saydıktan başka, “Anayasa’ya uygun biçimde” olmadığı kanısıyla radyo ve televizyondan yayınlamamaya karar verdiğinde, bunun bir “yargı denetimi” ve “yargı kararı” olduğunu söylemektedir. Oysa bu davranış, düpedüz bir *önleyici kolluk görevidir*. Yapılan işlem de, yalın bir *idari zabıta kararıdır*; ortada, yargı veya yargılama ile uzaktan yakından ilgili bir şey yoktur. Çünkü bu durumda, konuşmanın Anayasa’ya uygun olmadığını iddia eden ve yayınlanmaması istemile başvuran bir kimse bulunmadığı gibi; böyle bir uyuşmazlık konusunun yayın yapıl-

madan oluşması da mümkün değildir. Şu halde, ilgili TRT Kurumu görevlileri ile YSK üyesinin ihbarı üzerine, kurul bir idarî zabıta tedbiri alacak ve yine bu sorumlular onu uygulayacaklardır. Bu operasyonda, yargının tarafsızlığı ve bağımsızlığı, yaptırıma uğrayanın savunma ve itiraz hakları nerede kalıyor? Ayrıca, 298 sayılı kanunun 52 inci maddesi gereğince, bu işi TRT Kurumu ile YSK birlikte yürütmekle yükümlü olduğna göre,²⁰ yargı denetimi görevine katılan TRT mensuplarının nasıl ve ne zaman yargı yetkisiyle donatıldığını sormak gerekir. Bu soruları, kendi kendine sormamış görünün yüksek kurul dahil, hiçkimse olumlu biçimde yanıtlayamayacağından; yapılan işin 'yargı denetimi görevi', verilen kararların da "yargı kararı" olmadığını kabul zorunluğu vardır.

Kaldığı YSK, 1979/831 - 182 numaralı kararından yukarıya aktardığım tümcesinde, "yasakları hedef tutan eylem ve işlemlerin yargı denetimi"nden söz etmeden önce, bu "*seçimle ilgili yasakların ve tedbirlerin alınmasını*" Anayasanın 75 inci maddesinin kendisine bıraktığını belirtmiştir. Bilindiği gibi, kanunların açıkça yetki verdiği hallerde ve ölçüde "yasak koymak" ve "tedbir almak", idari zabıta makamlarının işlemleri arasındadır. Ancak, yüksek kurulun 1977/2895 numaralı kararında kabul ettiği üzere, "Yasalarımızda bu hususlara dair açık ve kesin hükümler yoktur". O halde YSK, açık ve kesin hükümlere dayandırılması gereken bu tür idari kolluk yetkilerini, Anayasanın 75 inci ve 298 sayılı kanunun 52 inci maddelerinden çıkaramaz. Üstelik yüksek kurulun, seçme ve seçilme gibi önemli siyasi hakların sözkonusu olduğu ve ancak kanunla düzenlenebilecek seçim işlerinde vatandaşları hedef alan yasaklar koyması veya tedbirler alması mümkün de değildir. Nitekim, 298 numaralı kanun bu konuda gerekli olan bütün yasakları ve tedbirleri öngörüp müeyyidelerini göstermiş ve 14/10 ve Ek 1 inci maddelerinde YSK'nun sadece seçim işlemlerinin yürütülmesi için tedbir alabileceğini ve bu hususta "genelge yapabileceğini" kabul etmiştir. Kurulların tedbirlerine riayetsizlik suçunu düzenliyen aynı kanunun değişik 134 üncü maddesindeki "*seçimin düzenli yürütülmesini sağlamak maksadı ile*" ibaresi de, bu ciheti

20) YSK'nun 1979/786 No.lu kararından: "Yüksek Seçim Kurulu ile TRT'nin seçimlerdeki siyasi partilerin radyo konuşmalarını düzenleme yetkisi..."

doğrulamaktadır. Binaenaleyh yüksek kurul, kanunda derpiş ve tanzim edilen yasaklara yenilerini eklemeye ve özellikle kolluk tedbirleri almaya da hiçbir surette yetkili değildir.

Bu bakımdan YSK,1977/2895 numaralı kararında, “siyasi partiler yetkililerinin radyolarda yapacakları propaganda konuşmalarını içeriği bakımından Kurulumuzca *öndenetime tabi tutma*” diye nitelediği 1979//786 sayılı ilke kararının getirdiği usulü, kendisi de sevimli bulmamış olacak ki, bu son kararına yapılan itiraz üzerine verdiği 1979/831 - 182 numaralı kararında, “Bu kararın alınması ve uygulanması asla sansür olarak düşünülmemelidir.” biçimindeki yadsıma ile örtmek gereğine duymuştur. Fakat bu konuda, “Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkisi, bu yayınların Anayasa ilkelerine uygun tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılmasını sağlamaktır.” (1977/289, Nolu karar) demekten başka, doğru ve kesin bir çözüm biçimi bulunmadığını kabul etmek gerekir

III. KARARIN TAŞIDI ZİHNİYET VE SONUÇLAR

Yüksek kurulun 1979/786 numaralı kararına hâkim olan zihniyet, demokratik özgürlükler ile siyasi iktidarın bunlara karşı tavrı hakkındaki büyük yanılığından oluşmaktadır.

§ 1. Demokraside Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü

Şöyle ki, YSK, demokrasinin espri ve esasının aksine, bireylere ve topluluklarına inasçsızlık ve güvensizlik duyguları içinde hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılacağı noktasından kalkarak, bunların sadece kısıtlanıp sınırlanmasını değil, bunlardan yararlanmayı engelemenin de asıl ve kural olduğu kanısını taşımakta ve uygulamalarını ona göre yönlendirmekte ve yürütmektedir. Bu görüş ve anlayış da, siyasi iktidarın temel hak ve özgürlüklere müdahalelerinin, esas itibariyle, olağan ve yasal olduğu ve gereğine uymak zorunluluğu bulunduğu sonucuna götürmektedir.

Nitekim yüksek kurul, 1979/786 numaralı kararında; vatandaşların ve siyasi partilerin siyasi etkinlikler konusunda "serbest ve özgür davranma" anayasal ilkesi yerine, "bu hakların kötüye kullanılmasını önleyecek hükümler" diye nitelediği Anayasa maddelerinden hareket ederek, bireylerin seçme ve seçilme hakları ile siyasi partilerin propaganda serbestliğinin, "Anayasaya uygun"luğu sağlama gerekçesiyle, tamamen yasaklanabileceğini kabul etmektedir. Üstelik burada sözkonusu olan, niteliği ve işlerliği gereği hiçbir kısıtlama ve sınırlamaya tabi olmaması gereken "düşünce ve inançları açıklamak özgürlüğü"²¹ dür ve seçim propagandasının en etkin ve vazgeçilmez aracı ve koşuludur. Buna rağmen YSK, 1979/831 - 182 numaralı kararında, aynen, "18 yıldanberi yapılan seçimlerdeki radyo konuşmalarında, yayınlanması ve duyurulması milli güvenlki açısından sakıncalı olan bir konuşma ve yayın yapıl-

21) B. Tanör, TCK. 142. madde, düşünce özgürlüğü ve uygulama, Forum yayınları, İstanbul, 1979; "Anayasa madde 11 Açık oturum", Yargı Dergisi, Sayı 39, Temmuz 1979, s. 14-20 ve Sayı 40, Ağustos 1979, s. 8-16.

mamıştır. 18 yıldır süregelen ve binin çok üstünde konuşma yapıldığı gözönünde tutulursa, bundan sonra da olacağına dair bir belirti olmadığına göre; bu varsayıma dayalı gerekçe yerinde değildir diye itiraz edilmekte ve *18 yıldanberi vuku bulmayan bir durumun, artık meydana gelmesine imkân yoktur iddiası* da geçerli değildir. İçinde bulunduğumuz koşullar karşısında, bu hususu daha fazla açıklamaya da gerek yoktur.” demektedir. Bu satırların anlamı; yüksek kurulun millî güvenlik yönünden sakıncalı saydığı bir olasılığı önlemek gerekçesiyle, “düşünce ve kanaatleri açıklama ve yayma” özgürlüğünü ve “siyasî partilerin serbestçe faaliyette bulunma” hakkını kaldırma sonucuna varan öndenetime (sansür) tabi tutabileceğidir. Ayrıca, olağan ve sürekli bir kanun hükmünün ilke kararıyla yorum ve uygulamasını belirlerken, olağanüstü ve geçici bir dönemin gereklerinden yararlanmak istenmesi de vurgulanmalıdır. Gerçekte bu sav, “Anayasaya uygun biçimde olmayan konuşma” diye adlandırılabilen bir “düşünce suçu” yaratmak ve onu işlenmeden müeyyidelendirmektir. Bu tavrın altında ise, “düşünce ve kanaatler”den korkma, özgürlüklerin kullanılmasından kaygıya düşme duyguları yatmaktadır.

Oysa demokrasi, “düşünce ve inanç özgürlüğü” nden kaynaklanır, bunların kullanılmasının serbestliğine dayanır ve ancak eylem biçiminde ortaya çıkan aykırılıklarını cezalandırır. Çünkü bu düzende, vatandaşlar ve topluluklar: siyasî rejimin temel öğeleri sayılır ve onların serbest iradelerinin sağlığına ve yerindeliliğine inanılır ve güvenilir. Bu nedenle, özgürlük asıl ve genel olarak kabul edilir; sınırlama ve kısıtlamalar zorunlu ayrışıklar, yasaklama ise olağanüstü ve geçici bir önlem sayılır. Gerçekten demokrasi, temel hak ve özgürlüklerin ve en önde “düşünce ve kanaatleri açıklama ve yayma” hürriyetinin serbestçe ve sürekli olarak kullanılma- siyle hergün oluşan ve gelişen bir toplumsal yaşam biçimidir²².

22) Nitekim Danıştay, TRT Kurumunun, 359 sayılı kanununun 2 nci maddesine, Kuruluş ve Görev Yönetmeliğinin yayın esaslarına dayanarak, müzik sanatçılarının, sözleri sosyal hiciv ve eleştirileri, siyasal dilek, özlem ve ülküleri dile getiren yapıtlarını yayınlamayı yasaklamasının, “Anayasanın 20 nci maddesi ile güvence altına alınan düşünce özgürlüğü esasları ile bağdaştırılma”yacağı içtihadında bulunmaktadır: 12. Daire, 28 Aralık 1977,

Bunların kısıtlanması, sınırlanması ve hele yasaklanması, ancak otoriter bir rejime zemin hazırlar ve sonuçta demokrasinin ölümüne neden olabilir. Böyle bir tutum, kuşkusuz, siyasî iktidara başlangıçta halkı ve ülkeyi yönetme bakımında bir takım kolaylıklar sağlar ve, rahatlığı nedeniyle, onu, sınırlama, kısıtlama ve yasaklamaların giderek alanını genişletmeye ve yoğunluğunu arttırmaya sevk eder. Fakat demokrasiye gerçekten inanan ve bağlı kalan yönetenler, bu eğilim ve gidişin er geç, kendilerini de ezip yokedeceğini algılamak ve öngörmek durumundadır.

§ 2. Seçimin Düzen ve Dürüstlüğü

Öte yandan YSK'ın "*seçimin düzen ve dürüstlüğü*" ile ilgili işlemlerini, Anayasa ile kurulu toplum düzenini korumaya ve siyasî partilerin bu çerçevede içerisinde tutulmasını sağlamaya yönelik yetki ve görev anlamında almakta; dolayısıyla seçim döneminde kendisini adeta tüm devlet gücü ve işlevleriyle donatılmış saymaktadır.

Oysa "*seçimin düzeni*", sadece bu ameliyenin, eylem olarak düzgün ve yolunda yürütülüp zamanında gerçekleşmesini amaçlayan işlemleri içerir; anayasal düzenin kollanıp korunmasıyla ilgili değildir. Çünkü bu konuda, gerek seçim döneminde, gerek onun dışında her zaman görevli ve yetkili olan organ ve makamlar; başta Cumhurbaşkanı ve Anayasa Mahkemesi olmak üzere, devletin güvenlik kuvvetleri ve ceza yargısıdır. Bir siyasî parti sözcüsü, TRT'deki propaganda yayınında devlet düzenine karşı suç sayılacak bir konuşma yapma durumuna girerse; onu, propaganda serbestliğini yoketmeden önlemek veya engellemek imkanı bulunmadığına göre, ancak yetkili ceza kovuşturma ve yargılama mercileri ile Anayasa Mahkemesi müeyyideye çarptırabilir. Yüksek kurul, bu hususta görevli olmadığı gibi; herhangi bir idari kolluk yetkisine de sahip değildir.

"*Seçimin dürüstlüğü*," kavramına gelince; bu sanıldığı gibi, siyasî partilerin Anayasaya tümü ile mutlak sadakatı anlamında olma-

Özdemiroğlu ve arkadaşları, E. 1976/311-K. 1977/2972 ve E. 1976/204 - K. 1977/2973 (2 karar), Danıştay Dergisi, Sayı 30-31, yıl 1978, Ankara 1979, s. 450-457.

yıp; yalnızca seçmenlerin hür ve sağlıklı iradeleriyle oy kullanmalarını, adaylar ile partilerin de serbestçe ve eşitlik içinde propaganda yapmalarını gerektiren “*samimiyet*” prensibidir²³. Anayasanın 75 inci maddesi ve 298 numaralı kanunun hemen bütün hükümleri, “*seçim dürüstlüğü*” nü bu yönde doğruluk, içtenlik ve eşitlik olarak anlamış ve düzenlemiş bulunmaktadır. Bu itibarla, YSK’nun sözkonusu kavramla ilgili olan işlemlerinin, “Anayasaya uygun biçimde yayın yapılmasını” sağlama görev ve yetkisini içerdiği düşünülemez. Aksi halde, yani yüksek kurulun inancı doğrultusunda, siyasi partilerin, TRT Kurumu türünden birer ikincil kamusal kuruluş niteliğinde olduğunu kabul etmek gibi büyük bir yanılığa düşülür²⁴.

§ 3. Siyasî İktidar ve Demokratik Özgürlükler

YSK’nun başka bir yanılığı da, siyasi iktidarın demokratik özgürlüklere karşı tutum ve davranışları konusundaki anlayış ve görüşüdür. Bu içtihadı en belirgin ve kesin biçimde ortaya koyan 1979/786 numaralı kararın şu gerekçesidir: “Başbakan veya görevlendireceği Bakan, Millî Güvenliğin açıkça gerekli kıldığı bir halde, bir haber ve yayını menetse ve bu men kararı yetkili yargı organlarının denetiminden de geçip kesinleştikten çok kısa bir süre sonra da seçim konuşmaları başlasa ve 52 nci maddeye dayanarak konuşmacı bu haber ve yayını Radyo ve Televizyonda açıklamak ve yaymak istese, bu duruma kim engel olacaktır veya *seçim süresi içerisinde ortaya çıkan bir durumun, millî güvenliğin açıkça gerekli kılması nedeniyle yayımının yasaklanması zorunlu olsa*, seçim süresi içinde bulunulduğu için Başbakan ve görevlendireceği Bakan haber ve yayımı menetmeye yetkili olmadığına göre, *bu yetkiyi hangi merci kullanacaktır. Elbetteki bir merci olacaktır. Bulunması da zorunlu idi.*”

Bir kerre, yüksek kurul, “millî güvenliğin gerekli kıldığı hal” i “Anayasaya uygun biçimde yayın” a dönüştürerek, alabildiğine ge-

23) J. - P. Charnay, anılan kitap, s. 205-334, s. 505-581; André et Francine Demichel, **Droit électoral**, Paris, 1973, s. 20-22, 125-163.

24) B. Tanör, anılan makale, (9) no.lı dipnotu.

nişletmiş ve belirsizleştirmiştir. Sonra, “yargı organlarının denetiminden geçen” haber ve yayın yasaklamalarının, artık yürütmenin iradesiyle değil, yargının güvenceli kararları uyarınca doğru ve yerinde olduğunu farketmemiş görünüyor.

Bununla beraber, aktarılan gerekçede asıl önemli olan husus, 359 sayılı TRT Kurumu Kanununun 17 nci maddesi ile Başbakana tanınan haber ve yayını yasaklama yetkisinin, siyasî partiler adına yapılan seçim konuşmaları hakkında kullanılmayacağına ilişkin hükmün, mutlaka doldurulması gerekli bir boşluk bıraktığı telâkksidir. Başka bir deyişle, kamu organ ve makamları, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasında, sınırlama, kısıtlama ve hattâ yasaklama yetkisine sahiptir; kanun bunu açıkça reddetmiş olsa bile... Böyle bir olumsuz hüküm, sadece ilişkin olduğu makam için geçerli olup, ötekileri hiçbir surette etkilemez. Bunlar, yüksek kurulun benimsemiş görüldüğü genel kural gereğince, en önemli demokratik özgürlüklerin de kullanılmasını tamamen önleyip engelleyebilirler, engellemelidirler.

Bu anlayış ve görüş, özgürlükçü demokratik rejimin temel hak ve hürriyetler düzenini, tersine çevirip, otoriter yönetim sistemine dönüştürür. Gerçekten kanun, asıl sorumlu makamın, Anayasaya uygunluğu tartışılabilir olağanüstü ayrışık yasaklama yetkisinin ancak ‘*millî güvenliğin açıkça gerekli kıldığı*’ hallerde kullanabileceğini öngörmüş ve bunun TRT’deki propaganda yayınlarına uygulanamayacağını kesinlikle belirtmiş ise; böyle bir yetkinin, güvenlik ve düzeni koruma ile, herhangi bir ilgisi bulunmayan bir mercie verildiği değil, hiçbir makam tarafından aslâ kullanılmayacağını tasrih ve kabul etmiş demektir. Yoksa, 359 sayılı kanunun 17 nci maddesindeki yayın yasağının seçim konuşmalarına uygulanmayacağı hükmü, genel ve doğal kuralın yani serbestliğin geri gelmesini sağlamayan gereksiz ve etkisiz hale gelir. Çünkü bu halde, Başbakanın veya görevlendireceği bakanın yerine YSK geçerek, dönülmek istenen asıl özgürlük düzenini, yeniden yasaklama yöntemine bağlamış olur. Bu durumda, özgürlükçü demokrasiden değil, ancak otoriter hükümet sisteminden sözedilebilir.

§ 4. Yüksek Seçim Kurulu ve Yürütme

Böylece yüksek kurul, kendisini Başbakanın ve öteki güvenlik ve koruma makamlarının yerine koymakla, idarî kolluk gücünü kullandığını kabul ettikten başka; bu konuda yürütmenin etki alanına girmiş olmaktadır. Bunun sonucu olarak da YSK, yürütme ve idarenin, telkin, tavsiye ve uyarı niteliğinde sayılsa bile, bazı müdahalelerine açık bulunmaktadır. Ne var ki, yüksek kurulun bu konumu benimsemesi, 1979/786 numaralı kararı ile başlamış değildir; daha önce Bakanlar Kurulu'nun yerel seçimleri ertelemeye yönelen kararlarını denetlemekten çekinerek, uyulması gerekli geçerli irade diye kabul etmesiyle ve ona göre işlem yapmasıyla ortaya çıkmıştır.

Şöyle ki, bu incelemenin başında işaret ettiğim makaleme²⁵ konu olan kararlarında YSK, Bakanlar Kurulu kararnamelerini veri olarak kabul ettiği halde; daha sonra aldığı bir kararında, "*Seçimlerin başlangıç tarihinden sonra yapılacak idarî değişikliklerin; yetkili idarî makamların herhangi bir kasdı bulunmasa dahi, seçim sonuçlarına etki yapması, kuvvetle muhtemel bulunduğundan, seçim süresi içinde, seçim işleri yönünden nazara alınmaması gerekir.*"²⁶ demek suretiyle, yürütmenin seçim sürecine karışan işlemlerini etkisiz bırakmıştır. Ancak yüksek kurulun, bu son kararında beliren içtihat değişikliğini sürdüreceği şüpheli görünmektedir. Çünkü, yukarıdaki gerekçenin devamı olarak, "Nitekim tam benzeri bir olay olmamakla beraber gerekçesi bakımından, Kurulumuzun 16/7/1965-102 sayılı ve 12/4/1973 gün 148 sayılı kararları²⁷ bu görüşü benimsemekte ve uygulama bu yolda yapılmaktadır" demesine karşın; son kez Bakanlar Kurulunun, yine "*seçimlerin başlangıç tarihinden sonra*" bir "*belediye başkanlığı görevini mansup belediye başkanı uhdesine veren*" kararını geçerli veri sayarak, bu noktaya ilişkin önceki görüş ve uygulaması doğrultusunda, seçimin durdurulmasını kararlaştırmıştır²⁸.

25) Bak. yukarıda not (1) ve s. 47.

26) 23/9/1979-807, R.G., 27 Eylül 1979-16767, s. 32.

27) R.G. 19 Temmuz 1965-12052, s. 1-2; R.G., 19 Nisan 1973-14512, s. 22-23.

28) 27/12/1979-963 (?), R.G., 28 Aralık 1979-16853, s. 15-16.

Bu bakımdan, inceleme konusu 1979/786 numaralı kararın, “Yüksek Seçim kurulu Başkanlığı(nın)... 2234 sayılı kanunla değişik 52 sci maddesiyle *bu madde gerekçesine göre... ilke kararının yeniden incelenerek... bir değişikliğe gerek olup olmadığı*” nı sorması üzerine verilmiş olması anlamlı ve önemlidir. Gerçekten YSK, bu kararıyla değiştirdiği 1979/629 numaralı ilke kararındaki içtihadını, 19 Ağustos 1979 günü aldığı 633 sayılı kararında “*zira tesbitten amaç, bu konuşmalar dâva konusu yapıldığı ve istenildiği takdirde konuşmaların görüntü ve ses bastlarının merciine verilmesini sağlamaktır*” diyerek te’yid etmekte idi²⁹. Denilebilir ki, bu tarihte, 2234 numaralı değişiklik kanununa ilişkin Millet Meclisi Tutanak Dergisi, yayınlanıp dağıtılmamış bulunduğu; yüksek kurulca veya başkanlığınca nazara alınmamış idi. Ancak, 1979/786 sayılı kararın verildiği 20 Eylül 1979 günü de ve hattâ 1979 yılı sonuna kadar sözkonusu tutanak ve ekleri, dergi abonelerine gönderilmemiş olduğuna göre; bu belgelerin YSK Başkanlığına ilgililerce özel surette ulaştırılmış bulunduğunu kabul etmek gerekir. Tutanak ve eklerinin bu suretle yüksek kurula intikali şayet vaki ise, herhalde yalın ve gereksiz yere olmamıştır. Açıkça görülen ve kesinlikle saptanabilen cihet; 1979/786 numaralı kararın, ortadan kaldırdığı ne, 1977/2895 sayılı karar gibi, belirli bir olay dolayısıyla, ne de, 1979/629 numaralı karar gibi, bu konuda yetkili bir makamın (TRT Kurumu Genel Müdürlüğü) başvurusu üzerine alınmış bir karar olmayıp, yüksek kurul başkanlığının, sadece Millet Meclisi Adalet Komisyonunun raporunu öğrenmesi sonucu, önceki ilke kararlarının yeniden incelenmesi istemi dolayısıyla verilmiş bulunduğudır.

§ 5. Kararın Sonuçları ve Uzantıları

YSK’nun incelenen 1979/786 numaralı kararı, hangi hal ve şartlar altında alınmış olursa olsun, birtakım güç sorunlar yarattığı gibi; ağır sonuçlara da yol açmaktadır.

Şöyle ki, T.C. Anayasası, kendi değişikliklerinin özel usul ve esaslara uyularak yapılabileceğini öngörmüş (m. 155, 9, 1), fakat bunların, yasama meclisleri dışında ayrıca seçilecek bir kurucu mec-

29) R.G., 23 Eylül 1979-16763, s. 13-14.

lis tarafından ve/veya halk oylaması (referandum) ile gerçekleştirilmesini kabul etmemiş olduğundan; Anayasayı değiştirecek temsilciler, kanunları çıkaranlar gibi, genel, yenileme ve ara seçimleriyle milletvekilliğine veya C. Senatosu üyeliğine getirilenlerdir. Bu nedenle, her yasama döneminde meclisler, Anayasayı değiştirme durumunda ve yetkisine sahip sayılır. Bununla beraber, Anayasanın değiştirilmesi konusunda kurucu meclis ve/veya halk oylaması yolları kabul edilmiş olsaydı dahi, büyük bir olasılıkla, bunun seçimlerine ve referanduma da 298 numaralı Seçimlerin Temel Hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanunun uygulanması cihetine gidilirdi. Bu itibarla, her iki halde, yüksek kurulun kararı uyarınca, siyasî parti sözcüleri Anayasayı değişikliğine ilişkin program ve seçim bildirgelerinden TRT'deki propaganda yayınlarında hiç söz edemeyecekler demektir. Çünkü bu konuda ve doğrultuda yapılacak her beyan, "Anayasaya uygun olmayan biçimde yayın" niteliğini taşır ve Anayasaya uygunluğun ölçütü yoktur ve kapsamı belirsizdir. Şu halde, T.C. Anayasası değişiklikleri, gerek girişimden önce, gerek oluşma sırasında, gerekse kanunlaştıktan sonra halkın iradesi dışında kalacak ve bu hususta özel surette yetkilendirilmemiş olan temsilcilerinin, daha doğrusu siyasî parti liderlerinin, ya da en fazla kurmaylarının takdirine bırakılacaktır.

Bunun gibi, siyasî partilerin radyo ve televizyon konuşmalarında, yürürlükteki bir kanunun Anayasaya aykırılığını ileri sürerek kaldırılmasını istemeleri veya çıkarmayı düşündükleri yeni bir kanunun Anayasaya uygunluğunu savunmaları da, ya çok güç ve riskli, ya da olanaksız olacaktır. Çünkü, Anayasa Mahkemesince iptal edilinceye kadar bütün kanunların Anayasaya uygun bulunduğu esas geçerlidir ve aksi bir iddiayı içeren konuşma, "Anayasaya uygun biçimde yayın" niteliğini taşımadığından, yasaklanabilir. Çıkarılması tasarlanan yeni kanunların, konu, kapsam ve amaçlarının Anayasaya aykırı görülmesi olasılığı bulunduğu için, gerçekleştirilmesi yolunda girişilecek propaganda, "Anayasaya uygun biçimde yayın" sayılmayarak, yaptırılmayabilir. Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi konusunda tam gün çalışmaya ilişkin kanunun kaldırılmasına yönelen seçim konuşması birinci duruma; kamu görevlilerine sendikal haklar ve özgürlükler tanınmasını isteyen propaganda yayını da ikinci hale örnek gösterilebilir. Her iki durumda da, si-

yasî parti sözcülerinin mikrofon veya kamera karşısında konuşmalarını yapıp yapamayacakları sorunu, YSK'nun bir üyesi ile TRT Kurumunun iki görevlisinin takdirine kalacaktır.

Aynı mülâhazaları, hükûmetin aldığı veya tasarladığı, ya da alması istenen tedbir ve kararlar hakkında da öne sürmek mümkündür. Örneğin, Anayasanın "sosyal devlet", plânlı karma ekonomi, kamu iktisadî teşebbüsleri v.b. ilke ve kuralları karşısında, Bakanlar Kurulunun âdi liberal ekonomi düzenini yürürlüğe koyan önlem ve işlemlerinin aykırılığını veya hükûmetin, din ve seyahat hürriyetleri gereği olarak yurttaşların yabancı ülkelere gidişini tamamen serbest bırakmasını öngören ve savunan radyo ve televizyon yayınları, yüksek kurulca, yine "Anayasaya uygun biçimde" olmadığı gerekçesiyle, yasaklanmak istenebilir.

Bütün bu açıklamalar gösteriyor ki, YSK'nun 1979/786 numaralı kararı, sözcük anlamıyla tüm olarak uygulandığı takdirde; siyasî partilerin seçim öncesinde TRT'de yapacakları konuşmalarda, kamusal işlemlere konu olan veya yapılması gereken, kısaca toplum yaşamıyla ilgili hemen hiçbir sorunu ele alıp serbestçe incelemeleri ve çözüm önermeleri kolay ve mümkün olmayacaktır. Bu durum, seçimlerin anlam ve amacını yitirmesine yol açabilir.

Ne var ki, bu türden bir yasaklama seçim kampanyasının öteki propaganda yolları ile araçlarında sözkonusu olmadığından; siyasî partiler, radyo ve televizyonda yapamadıkları konuşmaları, açık veya kapalı toplantılarda, el ilânları ve gazete, dergi, broşür ve kitap yayınlarında tam bir serbestlikle açıklayabilirler. Bu yol ve araçlar, TRT'den yapılan propaganda yayınları kadar geniş ve etkili olmakla birlikte, siyasî partilerin seçim konuşmalarının tam bir özgürlük içinde kabul edildiğini ve aslâ öndenetime (sansür) bağlanamayacağını kanıtlar. Nitekim, 298 sayılı kanunun 2234 numaralı kanunla değişik 58 inci maddesi, "Radyo ve televizyonda yapılacak propaganda yayınları"nı "diğer seçim propagandaları" gibi, sadece kullanılan dil ve yazı bakımından, yani dışsal ve biçimsel yönden kısıtlayarak bunların "Türkçe" olmasını emretmiştir. Kanun, bu yasağa aykırı hareket edenler hakkında uygulanacak hapis ve para cezalarını da, değişik 151 inci maddesinin ikinci fıkrasında göstermiştir.

Buna karşılık, aynı kanun ve onu değiştiren 2234 sayılı kanun, ne “Anayasaya uygun biçimde olmayan yayın” yasağı koymuş, ne de bunun müeyyidesini öngörmüştür. Gerçi bu halde, 298 numaralı kanunun genel hüküm niteliğindeki 156 ncı maddesiyle, “sair propaganda suçları” hakkında kabul edilen T. Ceza Kanununun 526 ncı maddesinin uygulanabileceği düşünülebilir. Lâkin, 58 ve 151 inci maddeler uyarınca Türkçeden başka dil ve yazı ile yapılan propaganda suçuna bir yıldan iki yıla kadar *hapis ve bin liradan onbin liraya kadar ağır para* cezası hükmedilmek gerekirken; bundan çok daha vahim sayılan “Anayasaya uygun biçimde olmayan yayın” suçuna, 156 ve 526 ncı maddelere göre, sadece bir aya kadar *hafif hapis veya 150 liraya kadar hafif para* cezası verilebilecektir. Bu uyumsuz ve adaletsiz yaptırım farklılığı da, siyasî parti sözcülerinin, TRT’de “Anayasaya uygun biçimde propaganda yayını” yapmaya zorlanmamış bulunduğunu, açıkça ve kesinlikle ortaya koymaktadır.

Oysa, YSK, 1979/786 numaralı kararında, ancak kanunla konulabilecek ve cezası da gösterilmek gereken yeni bir propaganda yasağı getirmekte; Anayasal ilke ve kuralları hiçe sayıp, uygulamasını bizzat üstlenmekte ve en önemli bir dizi temel hak ve özgürlüklerin yokedilmesi pahasına, karşı çıkılmaz hale sokmuş görünmektedir. Anılan karar “*emsâl*” nitelik ve etkisini taşıyacak olursa, bundan böyle yüksek kurul, seçimler konusunda, kanunda öngörülmeyen birtakım yasaklar koymaya ve bunları doğrudan doğruya uygulamaya kendini yetkili ve görevli sayabilecek demektir. Bu yola girilmesinin, seçimlerin güvenliği ve dürüstlüğü (samimiyeti) bakımından ne derece sakıncalı ve zararlı olduğu, açıklama gerektirmeyen bir gerçektir.

Nihayet YSK’nun, “Anayasa ilkelerine uygun biçimde olmadığı” gerekçesiyle, radyo ve televizyondan yayınlanmasını yasakladığı bir konuşmayı, daha önce veya daha sonra, ilgili siyasî parti sözcüleri öteki propaganda yollarından ve araçlarından yararlanarak halka duyurmuş olurlar da, yetkili C. Savcılarını hiçbir kovuşturma yapmazlar veya açtıkları kovuşturmalar, Anayasaya aykırı bulmayan görevli yargı mercilerinde olumsuz sonuçlanırsa; ortaya çıkacak sorunlar nerede ve nasıl çözümlenecektir? Dahası, yüksek kurulun seçim propagandası canlı yayın biçiminde yapıldığı için önleyeme-

diği Anayasaya uygun biçimde olmayan bir konuşma ile suç işlendiği ihbarında bulunursa, savcılar ilgililer hakkında kovuşturma açmak zorunda mıdır? Böyle bir kovuşturmanın açılması halinde, görevli mahkeme olumsuz bir hükme varırsa; YSK'nun durumu ve içtihadı ne olacaktır? Hele yüksek kurulun bu konudaki görüş ve uygulamaları Anayasa Mahkemesinin anayasal ilkelere uygunluk hakkındaki anlayış ve kararlarına ters düştüğü hallerde, bu içtihat ihtilâflarını hangi merci, nasıl giderecektir?

Görülüyor ki, YSK'nun 1979/786 numaralı kararı, seçim propagandasına ilişkin önemli temel hak ve özgürlükler bakımından büyük sakıncalar ve tehlikeler yarattıktan başka; ceza ve kamu hukukları alanında kimi tutarsızlık ve aykırılıklara neden olmakta; birtakım çözümlü güç ya da olanaksız uygulama sorunlarına ve içtihad uyumsuzluklarına yol açmakta ve bizzat yüksek kurulu açmazlarla karşı karşıya bırakmaktadır.

Bu saptama ve mülâhazalardan başka, incelememizden genel bir sonuç çıkarmak gerekirse, bunu yüksek kurulun belediye başkanları seçimlerini erteleyen Bakanlar Kurulu kararları karşısında aldığı tavır ve yürüttüğü uygulamaları birlikte gözönünde tutarak yapmak mümkündür.

Gerçekten YSK, seçim işlerinde kendini bir yandan yürütmenin kararları ile bağlı sayar, öte yandan Anayasa düzenini korumak ve kollamakla görevli ve yetkili olduğu kanısı ile önleyici kolluk işlem ve eylemleri yapmaya yönelirse; işlevinin konu ve amaçlarına ters düştükten başka, demokratik özgürlükleri ve rejimi de zedelemekten kaçınamaz.

Şubat 1980

Lâtfi DURAN

EK 1**YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARI****5 Aralık 1977-2895**

TRT Genel Müdürlüğünden alınan 5.12.1977 gün ve 4908 sayılı yazıda,, Genel Başkanı 5.12.1977 pazartesi günü saat 11 de TRT Genel Müdürlüğü Stüdyolarında banda adıldığı ve 5.12.977 günü saat 20,05 de Türkiye Radyolarından yayınlanacak radyo propaganda konuşmasının yazılı metninin 9 uncu ve 14 üncü sahifelerinde yer alan bölümlerinde, Anayasanın Temel İlkelerine ve diğer taraftan 359 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kanununda açıklanan yayın esaslarına aykırı ve suç teşkil eden cümleler bulunduğundan bahisle, bu konuşmanın 5.Aralık.1977 günü saat 20.05'de yayınlanacağı gözönünde bulundurularak bu bölümlerin metinden çıkarılıp çıkarılmayacağına ilişkin Yüksek Seçim Kurulunun kararının en geç saat 17.30'a kadar Genel Müdürlüğe bildirilmesinin istendiği görülmekle konu incelendi, gereği konuşuldu.

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki 298 sayılı Yasanın 26.6.1973 gün ve 1783 sayılı Yasa ile değişik 52 nci maddesinin 6 ncı fıkrasında "... Radyolarda yapılacak propaganda yayınlarının, Anayasa ilkelerine uygun tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılması, Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanır." hükmü yer almış ve aynı yasanın 53, 54 ve 55 nci maddeleri ile bu propaganda yayınlarının düzenlenmesi ile ilgili hükümleri getirilmiştir.

298 Sayılı Yasanın 55 inci maddesinin 2 ve 3 üncü fıkraları ile de (... konuşmalar bir dâva konusu yapıldığı ve istenildiği takdirde merciine verilir. Suç teşkil eden konuşmalar yapanlar hakkında kanunen belli olan cezalar yarısından bir misline kadar arttırılarak hükmolunur) müeyyidesi getirilmiştir.

Bu maddeler hükümleri siyasî partiler yetkililerinin, radyolarda yapacakları propaganda konuşmalarını; içeriği bakımından kurulumuza, ön denetime tâbi tutma, suç unsuru bulunup bulunmadı-

ğını inceleme ve konuşmalarda suç unsuru bulunduğu takdirde, yayını durdurma görev ve yetkisi vermemektedir.

Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkisi bu yayınların Anayasa ilkelerine uygun tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılmasını sağlamaktadır.

Radyo propaganda konuşmalarında, suç unsurları görüldüğü takdirde konuşmanın Yüksek Seçim Kurulunca yayından çıkarılacağına dair yasalarımızda hiçbir hüküm mevcut değildir.

Bir an için, yayın saatinden evvel banda alınan konuşmada suç unsuru görüldüğü kabul edilerek bandın yayınlanmamasına karar verilmesi halinde konuşmacı canlı yayın yapacağını bildirir ve bu canlı yayın sırasında suç teşkil edecek konuşma yapmaya başlarsa, bu canlı yayın kimler tarafından ve ne şekilde durdurulacaktır? Yasalarımızda bu hususlara dair açık ve kesin hükümler yoktur.

O halde, bu gibi hallerde siyasî partinin yetkili konuşmacısı ve konuşmacının bağlı olduğu siyasî parti yetkilileri konuşmalarda suç unsuru bulunup bulunmadığını kendileri takdir edecekler, konuşmacıları buna göre seçecekler ve ileride siyasî partinin kapatılmasına müncer olabilecek ve konuşmacıya da ayrıca cezai sorumluluk yükleyecek konuşmalardan kaçınacaklardır.

Yüksek Seçim Kurulu, Seçim Hukuku yönünden Yüksek Yargı merciidir ve seçim hukukuna dayalı konularda verdiği kararlar yargı kararıdır.

Seçim hukuku dışında kalan, Türk Ceza Kanunu gibi, Ceza Hukuku alanına giren konularda suç unsuru bulunup bulunmadığına dair inceleme yapmaya suç unsurlarını saptamaya Yüksek Seçim Kurulu yetkili ve görevli değildir.

359 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Kanununun 16 ve 20 nci maddesinin 2 nci fıkrası uyarınca bu yayınlardan, kurum ve personeli de hiçbir surette sorumlu değildir.

Kurum ve personeli bu yayınlardan sorumlu olmadığına göre de, müdahale ve yayını durdurma yetkisi de yoktur.

O halde, radyolarda yapılacak propaganda konuşmalarında, suç unsuru bulunup bulunmadığına, yayından evvel konuşmacının ban-

da alınan konuşmasından bölümler çıkarılıp çıkarılamayacağına ve bandın yayınlanıp yayınlanmayacağına karar vermek, Yüksek Seçim Kurulu'nun görev ve yetkisi dışında bulunduğu, gereğinin takdir ve ifası için TRT Müdürlüğü'nün yazısı örneğinin Ankara C. Savcılığına gönderilmesine karar verilmelidir.

Sonuç: 1) Yukarıda açıklandığı üzere, 5.12.1977 günü saat 20.05'de yayınlanacak olan Genel Başkanı ait konuşma metninin bir kısmının suç teşkil ettiği ve Anayasa ilkelerine aykırı bulunduğu takdirinin yetkili C. Savcılığı ve yargıçlara ait olduğuna ve ancak yüksek seçim kurulu ile TRT'nin genel seçimlerdeki konuşmaları düzenleme yetkisinin siyasî partiler arasındaki eşitliği sağlamak ve konuşmaları mümkün kılmaktan ibaret bulunduğu ve bu itibarla kurulumuzca yapılacak bir işlem bulunmadığına ve gereği takdir olunmak üzere TRT Genel Müdürlüğü'nün ilgili yazısı örneğinin Ankara C. Savcılığına gönderilmesine,

2) Karar özetinin gereği için Başkanlıkça TRT Genel Müdürlüğüne ve Ankara C. Savcılığına yazı ile bildirilmesine,

3) Karar örneğinin Ankara C. Savcılığına ve TRT Genel Müdürlüğüne gönderilmesine,

5.12.1977 gününde oybirliğiyle karar verildi.

EK 2

YÜKSEK SEÇİM KURULU KARARI

28 Eylül 1979 - 831/182

Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreterliğinden alınan 27.9.1979 günlü ve 581 sayılı dilekçe ile, Yüksek Seçim Kurulu'nca verilen 20.9.1979 günlü ve 786 sayılı kararın, yasaları zorlamanın da ötesinde âdeta bir yasa koyucu gibi davranılarak verilmiş bir karar olduğu, 18 yıldır süregelen uygulamanın bir kalemde kaldırılıp, seçim konuşmalarının düpedüz sansürden geçirileceği ve 298 sayılı Kanunun 52 nci maddesinde 2234 sayılı kanunla yapılan değişikliğin, maksadının kararda açıklandığı gibi olmadığı ve nitekim siyasî partiler yetkililerinin de bu hususları açıkça belirttiklerini ve canlı yayın sırasında, kurulun hangi metin ve hangi sürede inceleyip karar verebileceği ve canlı yayında buna olanak bulunmadığını ve kararın yasal dayanaktan yoksun bulunduğunu, TRT Genel Müdürlüğünün başvurusu üzerine Yüksek Seçim Kurulunca verilen 18.8.1979 gün ve 629 sayılı kararla 5.12.1977 gün ve 2895 sayılı ilke kararının aynen uygulanması gerektiğine karar verildikten bir ay sonra bu kararın ortadan kaldırılmasına karar verilmiş olması ve her iki kararın da oybirliğiyle alınmış olması, yasa değişikliğinin itiraz konusu kararda anlaşıldığı gibi anlaşılmadığının bir ifadesi olduğunu ve kararın dayandığı gerekçenin, aslında böyle bir kararın alınamayacağına gerekçesi olduğunu ve seçim zamanında TRT Kanununun 17 nci maddesinin uygulanamayacağını ve esasen 18 yıldan beri Millî Güvenlik açısından yayınlanmasının menedilmesi gereken bir haber ve olay olmadığını ve konuşmacıların böyle bir durum da yaratmadıklarını ve bu nedenle artık bundan böyle bu konuşmalarda, Millî Güvenlik bakımından yayınlanması menedilmesi gereken bir yayın ve haberin konuşmacılar tarafından yayınlanmasının söz konusu edilemeyeceğini ve karardaki bu gerekçenin bir varsayım ötesinde anlamı olmadığını ve normal olarak bir gerçek veya tüzel kişiliğin, yasa dışı bir çalışmanın öngürülemediği ve kurulun tüm siyasî partileri suç işlemeye aday olarak görmeye ve göstermeye hakkı bulunmadığını ve bir siyasî partinin Anayasa ilke-

leri dışında çalışmalarını varsa parti yönünden denetim Anayasa Mahkemesinin ve gerçek kişiler yönünden esas mahkemelerin görevi bulunduğunu ve karar yalnızca yasal dayanaktan yoksun olmayıp, açıkça Anayasa maddeleri ile de çelişmekte olduğunu ve bu kararın Yüksek Seçim Kurulu'nun Anayasa Mahkemesinin yerini aldığı ve kararın gerekçesi ve dayandığı görüş ile görünüşteki sınırlı maksadını çok aşan ve seçim döneminde siyasal ortamı tümüyle kısıtlamaya yönelik bir niteliğe sahip bulunduğunu ve bu nedenlerle anılan kararın kaldırılarak 18.8.1979 gün ve 629 sayılı ilke kararının yeniden yürürlüğe konulmasını ve kurulca uygun görüldüğü takdirde parti temsilcilerinin kurul huzurunda sözlü açıklamasının dinlendikten sonra karar yoluna gidilmesini talep ettiği görülmekle, dilekçe ve konu incelendi, gereği konuşuldu.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 75 inci maddesi seçim işlerinde en yüksek yönetim ve yargı yeri olarak Yüksek Seçim Kurulunu görevlendirmiş ve seçimle ilgili yasakların ve tedbirlerin alınmasını, seçime ait özel yasaların çerçevesi içinde Yüksek Seçim Kuruluna bırakmıştır.

Seçimlere ilişkin hakları ve yetkileri veyahut yasakları hedef tutan eylem ve işlemlerin yargı denetimi 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun hükümlerince Yüksek Seçim Kuruluna aittir.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 17.5.1979 gün 2234 sayılı kanunla değişik 52 nci maddesinde, siyasî partilerin radyo ve televizyonda yapacakları propaganda yayınlarının, tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde ve Anayasa ilkelerine uygun bir biçimde yapılması ve bunun da Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanacağı hükmü yer almış ve bu suretle yayımların Anayasa ilkelerine uygunluğunun denetimi ve sağlanması görev ve yetkisi Yüksek Seçim Kuruluna verilmiştir.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 14 üncü maddesi 10 uncu bendi uyarınca, seçimlerin bütün yurtta düzenle yapılmasını sağlayacak tedbirleri almak, Yüksek Seçim Kurulunun görev ve yetkisi dahilindedir.

359 sayılı TRT Kanununun 16 ncı maddesinde, siyasî partilerin, seçimler sırasında, radyolardan faydalanma şekil ve şartlarının, seçim kanunlarında belirtilmiş olan esaslara tabi olacağı hükmü yer almıştır.

Kurulumuz, yukarıda anılan kanunların, ilgili maddeleri hükümlerine göre seçimin düzen içinde yönetimi ve seçim zamanındaki yayınların Anayasa ilkelerine uygun biçimde yapılmasını sağlamakla görevli bulunması itibariyle bu kanunların verdiği yetkiye dayanılarak bu ilke kararını almıştır.

Bu kararın alınması ve uygulanması aslâ bir sansür olarak düşünülmemelidir ve siyasî partilerin tümü suç işlemeye adaydır, bunların suç işlemeleri önlenmelidir diye bir düşünce de varit olamaz. İtiraz dilekçesindeki bu endişeler yerinde değildir. Yüksek Seçim Kurulu, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurları olan siyasî partileri, hiçbir zaman suç işlemeye aday olarak görmemiş, ancak uygulamalardaki aksaklıkları önlemek için, olaylardan evvel aldığı ilke kararları ile uygulamada birlik ve beraberlik sağlamıştır.

Kurulumuz 298 sayılı Kanunun 52 nci maddesi 6 ncı bendinde 2234 sayılı kanunla yapılan değişikliği ilke kararımızda açıkladığı şekilde anlamış ve bu yolda karar vermiştir.

İtirazcı ise, değişikliğin bu maksatla yapılmadığı ve ilke kararındaki yorumun hatalı olduğunu ve nitekim pek çok siyasî parti yetkililerinin de bu ilke karara karşı çıktığını ileri sürmekte ise de, 52 nci maddenin 6 ncı bendinde niçin değişiklik yapılmış ve gerekçe ne maksatla bu şekilde yazılmış, bu hususları bildirmemektedir. İbare değişikliğinden maksat, kararımız doğrultusunda değilse hangi maksatla bu ibare değişikliği yapılmıştır?

Kararımız, hem canlı yayın hem de yayından önceki bant alma ve çekim içinde geçerlidir. Böyle bir ayrışım yoktur.

Yüksek Seçim Kurulu'nun, zaman ve imkân bakımından, bu ilke kararının hükümlerini uygulayıp uygulamayacağı hususundaki itiraz da geçerli değildir.

Yüksek Seçim Kurulu, teknik ve zaman yönünden olanakları dahilinde bu ilke kararını her yönü ile uygulamaya çalışacaktır.

18.8.1979 gün ve 629 sayılı kararımız, her olayın, kendine özel olarak ayrı ayrı değerlendirilmesi sonucu alınmış olup, son ilke kararı karşısında artık geçerliliği kalmamıştır.

18 yıldan beri yapılan seçimlerdeki radyo konuşmalarında, yayınlanması ve duyurulması millî güvenlik açısından sakıncalı olan bir konuşma ve yayın yapılmamıştır. 18 yıldır süregelen ve binin çok üstünde konuşma yapıldığı gözönünde tutulursa, bundan sonra da olacağına dair belirti olmadığına göre bu varsayıma dayalı gerekçe yerinde değildir diye itiraz edilmekte ve 18 yıldanberi vukubulmayan bir durumun, artık meydana gelmesine imkân yoktur iddiası da geçerli değildir. İçinde bulunduğumuz koşullar karşısında, bu hususu daha fazla açıklamaya gerek yoktur.

Kararımızın, Anayasa maddeleri ile çeliştiği ve bu kararlar Yüksek Seçim Kurulu'nun Anayasa Mahkemesinin yerini aldığı iddiası da yerinde değildir: Krulumuz, Anayasa'dan ve kanunlardan aldığı yetki ve kendisine verilen görev bilincine sahip olarak görev yapmakta ve karar vermektedir. Niçin yetkili ve görevli olduğumuz hususları evvelce açıklandığı için burada ayrıca tekrarına lüzum görülmemiştir.

Yukarıda ve evvelki kararımızda açıklanan nedenlerle itirazın reddine karar verilmelidir.

Sonuç : Yukarıda açıklanan nedenlerle itirazın reddine ve karar örneğinin Türkiye İşçi Partisi Genel Sekreterliğine tebliğine 28.9.1979 gününde oybirliğiyle karar verildi.